

Spolupůsobení přenesené a samostatné působnosti subjektů veřejné správy při zajišťování dostupnosti sociálních služeb a sociální práce

Podklad pro Hneleg

Hlavní výsledek projektu TB05MPSV006

Libor Musil, Jana Havlíková, Kateřina Kubalčíková,
Olga Hubíková, Jana Růžičková

VÚPSV, v. v. i. Brno

2016

Tento text byl vytvořen s finanční podporou TA ČR, v rámci řešení projektu Výzkum spolupůsobení přenesené a samostatné působnosti subjektů veřejné správy při zajišťování dostupnosti sociálních služeb a sociální práce, číslo TD05MPSV006, program Beta.

T A
Č R

Program **Beta**

Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i.

170 00 Praha 7, Dělnická 12

Vyšlo v roce 2016, 1. vydání, počet stran 57

<http://www.vupsv.cz>

Obsah

SEZNAM ZKRATEK.....	5
ÚVOD.....	7
1. SYNTÉZA DOSAŽENÝCH POZNATKŮ	11
1.1 LEGISLATIVNÍ ZAKOTVENÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE V PŘENESENÉ PŮSOBNOSTI NA OBCÍCH A KRAJÍCH	11
1.1.1 Právo na „sociální práci“ a sociální služby jako veřejné subjektivní právo jednotlivce	11
1.1.2 Samostatná a přenesená působnost v oblasti sociální práce a sociálních služeb	12
1.1.3 Přenesená působnost obecních úřadů.....	13
1.1.4 Přenesená působnost krajských úřadů.....	16
1.1.5 Výsledky výzkumu ve vztahu k hodnocení dostatečnosti současného legislativního zakotvení pracovníky krajských a obecních úřadů	18
1.2 ŘÍZENÍ A PLÁNOVÁNÍ ČINNOSTÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE V PŘENESENÉ PŮSOBNOSTI	20
1.2.1 Právní stav	20
1.2.2 Poznatky z výzkumu	20
1.3 SPOLUPŮSOBNENÍ A VLIV SAMOSPRÁVY NA ZAJIŠTĚNÍ VÝKONU ČINNOSTÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE V PŘENESENÉ PŮSOBNOSTI.....	24
1.3.1 Právní stav	24
1.3.2 Poznatky z výzkumu	24
1.4 PERSONÁLNÍ ZAJIŠTĚNÍ ČINNOSTÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE V PŘENESENÉ PŮSOBNOSTI	28
1.4.1 Právní stav	28
1.4.2 Poznatky z výzkumu	29
1.5 DOPADY SOUČASNÉ APLIKACE SPOLUPŮSOBNOSTI SAMOSPRÁVY A PŘENESENÉ PŮSOBNOSTI NA OBČANY.....	32
1.5.1 Právní stav	32
1.5.2 Poznatky z výzkumu	32
1.6 DOPADY SPOLUPŮSOBNOSTI SAMOSPRÁVY A PŘENESENÉ PŮSOBNOSTI NA SPOLUPRÁCI PŘI ZAJIŠŤOVÁNÍ POMOCI S DALŠÍMI SUBJEKTY	36
1.6.1 Právní stav	36
1.6.2 Poznatky z výzkumu	37
2. NÁVRHY INOVACÍ NELEGISLATIVNÍ I LEGISLATIVNÍ POVAHY.....	43
2.1 DOPORUČENÍ SMĚŘUJÍCÍ K ZAJIŠTĚNÍ ZÁKLADNÍHO ROZSAHU VÝKONU SOCIÁLNÍ PRÁCE V PŘENESENÉ PŮSOBNOSTI	44
2.1.1 Vymezení sociální práce v přenesené působnosti	44
2.1.2 Rozšíření přenesené působnosti obecních úřadů II. typu i o § 92 ZSS ...	44
2.1.3 Účelově vázaná dotace MPSV na výkon sociální práce v přenesené působnosti	45
2.1.4 Personální zajištění výkonu sociální práce v přenesené působnosti na obcích II. a III. typu.....	45

2.1.5 Kumulované pracovní náplně sociálních pracovníků působících v přenesené působnosti	46
2.1.6 Začlenění agendy sociální práce v přenesené působnosti do struktury obecních úřadů	46
2.1.7 Vztah mezi samosprávou obcí a výkonem sociální práce v přenesené působnosti	46
2.1.8 Standardizovaný záznam sociálního pracovníka	47
2.1.9 Kontrola výkonu sociální práce v přenesené působnosti zajišťovaná krajskými úřady	47
2.2 DOPORUČENÍ SMĚŘUJÍCÍ K ROZVOJI VÝKONU AGENDY SOCIÁLNÍ PRÁCE V PŘENESENÉ PŮSOBNOSTI	48
2.2.1 Uplatňování širší škály metod sociální práce sociálními pracovníky obcí II. a III. typu	48
2.2.2 Monitoring potřeb a rozpoznání sociálních rizik ve správním obvodu	48
2.2.3 Supervize	49
2.2.4 Metodické vedení obcí krajským úřadem	49
2.3 DOPORUČENÍ SMĚŘUJÍCÍ K PODPOŘE SPOLUPRÁCE S DALŠÍMI SUBJEKTY V RÁMCI VÝKONU SOCIÁLNÍ PRÁCE V PŘENESENÉ PŮSOBNOSTI	50
2.3.1 Metody spolupráce s dalšími subjekty při individuální sociální práci a vymezení kompetencí/pravomocí	50
2.3.2 Sociální práce v přenesené působnosti a plánování rozvoje sociálních služeb	50

3. NÁVRHY INOVACÍ PROPOJENÉ S VÝZKUMNOU EVIDENCÍ..... 52

LITERATURA POUŽITÁ V PRŮBĚHU ŘEŠENÍ PROJEKTU..... 55

Seznam zkratek

HN	hmotná nouze
Kontrolní řád	zákon č. 255/2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád), ve znění pozdějších předpisů
KoP ÚP ČR	kontaktní pracoviště Úřadu práce ČR
KÚ	krajský úřad
KZř	nebo taky krajské zřízení - zákon č. 129/2000 Sb., zákon o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů
Listina základních práv a svobod	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
MOP	Dávka mimořádné okamžité pomoci
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MÚ	městský úřad
N	počet respondentů, kteří v dotazníkovém šetření odpověděli na danou otázku
Obec II. typu	obec s pověřeným obecním úřadem
Obec III. typu	obec s rozšířenou působností
ORP	obec s rozšířenou působností
OÚ	obecní úřad
OZř	nebo taky zákon o obcích - zákon č. 128/2000 Sb. Zákon o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů
OSPOD	oddělení sociálně-právní ochrany dětí
POU	pověřený obecní úřad
SO	správní obvod
SPOD	Sociálně-právní ochrana dětí
SŘ	nebo taky správní řád - zákon č. 500/2004 Sb. správní řád, ve znění pozdějších předpisů
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

- ZOdpŠk** zákon č 82/1998 Sb., **o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem** a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
- ZoPHN** nebo taky **zákon o pomoci v hmotné nouzi** - zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů
- ZSS** nebo taky **zákon o sociálních službách** - zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Předložený text představuje **hlavní výsledek projektu aplikovaného výzkumu „Výzkum spolupůsobení přenesené a samostatné působnosti subjektů veřejné správy při zajišťování dostupnosti sociálních služeb a sociální práce“, číslo TD05MPSV006**, financovaného v rámci programu Beta Technologické agentury ČR. Zadání projektu bylo formulováno Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR. S návrhem řešení tohoto zadání v soutěži uspěl Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i., konkrétně řešitelský tým ve složení prof. PhDr. Libor Musil, CSc. (vedoucí týmu) a členové týmu - Mgr. Jana Havlíková, Ph.D., Mgr. Olga Hubíková, PhDr. Kateřina Kubalčíková, Ph.D. a Mgr. Jana Růžičková.

Cíle projektu dle zadání byly následující:

„Shromáždění poznatků o výkonu činností v přenesené působnosti podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů v závislosti na spolupůsobnosti se samosprávou. Analýza současné právní úpravy z hlediska naplňování jejího účelu minimálně v rozsahu § 92 - § 96 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.“

Výzkum se zaměří na tyto oblasti:

1. Řízení a plánování činností sociální práce v přenesené působnosti a způsoby stanovování jejích konkrétních cílů v praxi.
2. Spolupůsobení a vliv samosprávy na výkon činností sociální práce v přenesené působnosti; v oblasti stanovování a sladování cílů spolupůsobení samosprávy a přenesené působnosti, procesů spolupráce, finančního zajištění.
3. Identifikace specifík personálního zajištění činností sociální práce v přenesené působnosti a rozdíly v personální politice při výkonu samosprávy a přenesené působnosti.
4. Dopady současné aplikace spolupůsobnosti samosprávy a přenesené působnosti na občany, popřípadě i další spolupracující subjekty (kromě těch, které jsou uvedeny v následujícím bodě 5), jakožto konečné příjemce činností sociální práce v přenesené působnosti.
5. Dopady spolupůsobnosti samosprávy a přenesené působnosti na kompetence subjektů veřejné správy (Krajské úřady, obce, Úřady práce ČR) k vzájemné spolupráci zaměřené na posílení procesů směřujících k vyšší efektivitě pomoci.
6. Návrh inovací legislativní a nelegislativní povahy k zajištění vyšší efektivity výkonu státní správy v přenesené působnosti v předmětné oblasti (sociální práce směřující k poskytnutí pomoci občanům při řešení nepříznivé sociální situace a dostupnost potřebných sociálních služeb).“

Výsledky projektu budou dle zadání využity při metodické a koncepční činnosti MPSV směřující k zajištění vyšší dostupnosti sociální práce v místních podmínkách v rozsahu příslušných ustanoveních zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů a při plnění úkolů, které budou MPSV stanoveny v oblasti výkonu činností sociální práce ve veřejné správě a při zajišťování dostupnosti sociálních služeb. Konkrétně jsou výsledky výzkumu určeny pro dosažení výsledku typu Hneleg, tj. „výsledky promítnuté do směrnic a předpisů nelegislativní povahy závazných v rámci

kompetence příslušného poskytovatele“, ve formě Instrukce MPSV, tj. materiály metodické povahy.

Za účelem naplnění zadání projektu byly v rámci jeho řešení realizovány tyto výzkumné činnosti:

1. Analýza současné právní úpravy, tj. ustanovení § 92 - § 96 zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů a § 64 a § 65 zákona 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, a souvisejících relevantních předpisů vztahujících se k výkonu činností sociální práce v přenesené působnosti se zřetelem na potenciál této právní úpravy dosahovat jejího účelu v praxi.
2. Rešerše dosavadních publikovaných výzkumů a studií na téma sociální práce na obci/kraji po Sociální reformě I, s cílem shromáždit hlavní témata a problémy, které byly dosud předmětem odborné diskuse.
3. Sekundární analýza rozhovorů s managementem a sociálními pracovníky obcí, které byly shromážděny v rámci projektů DC7/2012, TD010042 a TD020037. Tyto projekty sice nebyly primárně zaměřeny na výkon sociální práce v přenesené působnosti, uvedené rozhovory však bylo možné díky zaměření projektů, v jejichž rámci byly realizovány, využít k analýze spolupráce mezi obcemi a ÚP ČR/ sociálními službami v oblasti výkonu sociální práce v přenesené působnosti. Nicméně, téma výkonu sociální práce v přenesené působnosti v nich logicky není obsaženo natolik, aby nebylo nutné realizovat pro účely tohoto projektu vlastní hloubkové kvalitativní šetření. Cílem této analýzy byla zejména identifikace dopadů současné právní úpravy na možnosti a překážky spolupráce v oblasti činností sociální práce s lidmi v HN a s osobami se sníženou soběstačností s ÚP ČR a sociálními službami.
4. Explorativní kvalitativní šetření v designu případové studie založené na rozhovorech s klíčovými aktéry. Byly realizovány 3 případové studie ve 3 různých krajích. Každá případová studie zahrnovala následující jednotky zkoumání (jednotky dotazování jsou uvedeny v závorce):
 - a. KÚ - 3 respondenti (metodik sociální práce, jeho přímý nadřízený, radní pro sociální oblast)
 - b. Obec III. typu - 5 respondentů (člen rady pro sociální oblast, tajemník úřadu, management příslušného odboru/oddělení, řadový sociální pracovník)
 - c. Obec II. typu - 3 respondenti (člen rady/zastupitel, vedoucí příslušného odboru, sociální pracovník)
5. Celkem bylo realizováno 33 hloubkových a tematických rozhovorů. Cílem této výzkumné činnosti bylo porozumět implementaci legislativy ukládající činnosti sociální práce v přenesené působnosti obcím III. a II. typu a krajským úřadům, současně identifikovat faktory, které napomáhají a které naopak brání dosahování hlavního účelu této činnosti, v neposlední řadě byl zjišťován názor klíčových aktérů na dopady, jaké stávající praxe má na zajištění pomoci osobám v obtížné životní situaci a na rozvoj místních sociálních služeb.
6. 1x Fokusní skupina určená pro metodiky sociální práce KÚ. Na fokusní skupinu byli pozváni metodici sociální práce všech 14 krajských úřadů (hl. m. Praha byla pro tyto účely rovněž zařazena mezi kraje). Setkání se zúčastnili zástupci 11 krajů. Cílem setkání bylo získat a diskutovat názory a zkušenosti krajských metodiků s výkonem přenesené působnosti v sociální práci zajišťované krajskými úřady.

7. Výzkum poskytovatelů sociálních služeb metodou Delphi byli zapojeni experti z řad poskytovatelů sociálních služeb, konkrétně reprezentanti 10 různých sociálních služeb terénní a ambulantní povahy. Cílem činnosti byla identifikace vlivu stávajícího pojetí výkonu přenesené působnosti krajů/obcí na sektor sociálních služeb - přínosů, překážek a potenciálních řešení.
8. Reprezentativní dotazníkové šetření realizované s ohledem na limitovaný rozpočet on-line formou. Osloveny byly všechny obce III. typu a správní obvody hl. m. Prahy, konkrétně vedoucí sociálních odborů/oddělení. Cílem bylo získat reprezentativní obrázek o výkonu sociální práce na obcích III. typu v přenesené působnosti, o rozložení názoru respondentů na identifikované bariéry i faktory, které napomáhají efektivnímu uplatňování dané legislativy v praxi. Návratnost dotazníkového šetření byla 67 %, což je v rámci metodologie sociologického výzkumu považováno za „velmi dobrý“ výsledek umožňující kvalitní analýzy.
9. 2x Fokusní skupina určená pro vedoucí sociálních odborů/oddělení obcí III. typu ze všech krajů ČR - aby bylo možné tohoto cíle dosáhnout byla jedna fokusní skupina konána v Praze (13 účastníků) a druhá v Brně (12 účastníků). Cílem jednání bylo diskutovat vhodnost a praktickou uplatnitelnost návrhů změn v agendě sociální práce v přenesené působnosti, které byly řešiteli projektu formulovány na základě výše uvedených výzkumných činností.

Výsledky těchto činností byly průběžně poskytovány zadavateli projektu, tj. MPSV, ve formě dílčích výstupů, které lze vnímat jako samostatné přílohy tohoto textu. Jednalo se o následující dílčí studie:

WP1_ Legislativní analýza

WP2_ Rešerše publikovaných odborných studií v období 2012-2016

WP3_ Sekundární analýza kvalitativních dat

WP4_ Sociální práce v přenesené působnosti na krajích a obcích III. a II. typu: Shrnutí výsledků analýzy kvalitativních případových studií

WP5_ Fokusní skupina 10.5.2016: celkové shrnutí

WP6 a 8_ Dotazníkové šetření zaměřené na výkon sociální práce v přenesené působnosti na obcích III. typu a ve správních obvodech hl. m. Prahy: Analytická zpráva

WP7_ Sociální práce v přenesené působnosti na obcích III. typu z perspektivy poskytovatelů sociálních služeb

Tyto dílčí studie přinášejí komplexní a ucelený pohled na předmětnou problematiku. **Předkládaný hlavní výsledek - závěrečná studie - na ně navazuje a významnou měrou z nich čerpá. Z důvodu limitovaného rozsahu této závěrečné studie však nebylo možné zahrnout dostatečně obsažný obecný popis stavu výkonu sociální práce v přenesené působnosti na obcích a krajských úřadech,** tento je ostatně obsažen ve zmiňovaných průběžných výstupech. **Při prezentaci hlavních poznatků je pak záměrně věnována větší pozornost identifikovaným slabším místům systému, které v praxi v řadě obcí (nikoliv však ve všech) limitují dostupnost sociální práce pro tamní občany. Na tato zjištění následně navazuje formulace návrhů inovací nelegislativní i legislativní povahy,** které směřují k zajištění základního rozsahu výkonu této agendy na všech obcích III. a II. typu dle jejich pověřenostní působnosti (směřují zejména k omezení potenciálního vlivu samosprávy na výkon agendy) a ke zvýšení efektivity a kvality výkonu sociální práce v přenesené působnosti realizované na základě zákona 108/2006

Sb. a zákona 111/2008 Sb. Závěrečná studie je po dohodě se zadavatelem projektu členěna následovně:

1. Syntéza dosavadních zjištění v členění dle zadání projektu (viz výše),
2. Doporučení nelegislativní a případně i legislativní povahy vztahující se k úpravě výkonu sociální práce v přenesené působnosti,
3. Shrnutí ve formě tabulky propojující doporučení uvedená v části 2 s výzkumnou evidencí obsaženou v průběžných výstupech.

1. Syntéza dosažených poznatků

1.1 Legislativní zakotvení sociální práce v přenesené působnosti na obcích a krajích

1.1.1 Právo na „sociální práci“ a sociální služby jako veřejné subjektivní právo jednotlivce

Sociální práce a speciálně sociální služby spadají pod tzv. **veřejné služby**, případně v současnosti v návaznosti na právo EU je důležité podřazení sociálních služeb pod pojem **služby obecného zájmu**, což má své důsledky pro oblast financování¹. Velmi zjednodušeně lze říci, že se jedná o služby pro blaho všech, tj. jsou zřizovány ve veřejném či obecném zájmu k zabezpečení potřeb veřejnosti, a spadají do systému sociálního zabezpečení.

S rozvojem sociálních práv ve společnosti se vyvinulo právo jednotlivce na sociální zabezpečení, které je upraveno již ve *Všeobecné deklaraci lidských práv* a dále v *Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech*, *Evropské sociální chartě* (zejména v článcích 13 a 14²) a zčásti i v *Úmluvě o právech osob se zdravotním postižením*.

Ve vnitrostátním právu jsou sociální práva - právo na sociální zabezpečení primárně zakotvena v *Listině základních práv a svobod*, a to ve IV. hlavě, která kromě jiných práv vymezuje v článku 30 i právo každého, kdo je v hmotné nouzi, na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek. Podle čl. 41 odst. 1 Listiny základních práv a svobod se lze tohoto práva domáhat pouze v mezích zákonů, které tato ustanovení provádějí. Uplatnitelnost sociálních práv jednotlivce, a tedy i „práva na sociální práci“ a sociální služby a tomu odpovídající povinnosti státu a jejich vymahatelnost, je proto komplikovaná a bývá předmětem právních diskusí.

Průlomové rozhodnutí v této oblasti učinil Nejvyšší správní soud, který ve svém rozsudku č. j. 4 Ads 134/2014-29 ze dne 30. října 2014 konstatoval, že právo zdravotně postižených osob (analogicky pak i jinak potřebných osob) na pomoc veřejné moci v situacích, kdy si nejsou schopni zajistit základní životní podmínky, je zahrnuto v právu na pomoc v hmotné nouzi ve smyslu čl. 30 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Jedná se o závazek veřejné moci k určitému plnění. Obsah tohoto sociálního práva je stanoven v zákonech, které jej upravují, a rovněž v rámci přijatých mezinárodních smluv, které mají na základě čl. 10 Ústavy přednost před zákonem.

Ohledně způsobu, kterým se toto plnění má zajišťovat, mají orgány veřejné moci širokou míru uvážení a jejich volba je determinována disponibilními prostředky, vědeckým poznáním a technickým pokrokem i politickým rozhodnutím. Volnost úvahy orgánů veřejné moci při realizaci sociálního práva je limitována nutností respektování esenciální podstaty tohoto práva a požadavkem na rovnost lidí v jejich důstojnosti, a dále požadavky nediskriminace a racionality (tj. zákaz svévole). V tomto smyslu a rozsahu se jedná o veřejné subjektivní právo, které představuje i soudně vymahatelný nárok vůči veřejné moci.

¹ Více k zařazení sociálních služeb mezi služby obecného zájmu a další důsledky pro oblast financování sociálních služeb v právní analýze Holec, Zuska & Partneři (2011).

² čl. 13 Evropské sociální charty zakládá právo na sociální pomoc a čl. 14 upravuje poskytování sociálních služeb.

Právo občanů na poskytování sociální práce a sociálních služeb tedy vychází z Ústavou zaručeného práva na sociální zabezpečení. Zákonně je toto právo upraveno zejména zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, zákonem č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, a v dalších zákonech, které jsou uvedeny dále.

1.1.2 Samostatná a přenesená působnost v oblasti sociální práce a sociálních služeb

Sociálním právům jako veřejnému subjektivnímu právu osob na druhé straně zodpovídá aktivní povinnost státu - veřejné moci je naplňovat. Stát může tuto svojí povinnost vykonávat různými způsoby.

Od zavedení jednotného systému sociálního zabezpečení zákonem č. 55/1956 Sb., o sociálním zabezpečení, to byl pouze stát, který poskytoval sociální práci i sociální služby jako součást veřejné správy (více viz Matoušek, 2007). Se změnou režimu nastalo otevření i v této oblasti. Situace, kdy byl stát majoritním poskytovatelem těchto služeb, následně skončila se zrušením okresních úřadů. V souvislosti s jejich zánikem se část kompetencí decentralizovala a stát je svěřil do rukou územní samosprávy - obcím a krajům.

V oblasti sociálních služeb zůstala tzv. státní správa zachována správním orgánům - Ministerstvu práce a sociálních věcí, Úřadu práce ČR a krajským a obecním úřadům v tzv. přenesené působnosti. Byla vytvořena koncepce, na základě které stát i nadále určuje podmínky pro poskytování sociálních služeb, není však již (až na výjimky) poskytovatelem sociálních služeb. Úlohou státu je podporovat regionální a místní samosprávy v tom, aby byly schopny hodnotit souhrn potřeb jejich obyvatel a na tomto základě vytvářet typově a územně dostupné sítě služeb. Stát vytváří střednědobé strategie, ve kterých stanovuje své priority v oblasti dostupnosti a kvality sociálních služeb (důvodová zpráva k ZSS).

Při obnovení samosprávy se uplatnil model tzv. smíšené územní správy, v rámci kterého obce a kraje nespravují pouze své vlastní záležitosti (což je jejich tzv. samostatná působnost), ale zároveň se vedle samosprávy přenesl na obce a kraje také výkon státní správy (dříve příslušející tehdejšími okresními úřadům) do tzv. přenesené působnosti obcí a krajů.³

Obecně byl ze zrušených okresních úřadů přenesen výraznější rozsah působnosti na obce a ty se podle rozsahu přenesené působnosti začaly kategorizovat do třech typů:

1. „pověřenostní kategorie“ - obce s „běžnými“ obecními úřady - obce I. stupně (6 300 obcí),
2. obce s „pověřenými úřady“ - obce II. stupně (383 obcí), upravené v § 64 OZř,
3. obce s ještě vyšším pověřením - obce s rozšířenou působností - obce III. stupně (205 obcí), upravené v § 66 OZř.

Vždy je nutné diferencovat nejen mezi jednotlivými kategoriemi obcí, ale zohledňovat i rozdílně disponované správní obvody pro jednotlivé úrovně přenesené působnosti. Správní obvod obce s rozšířenou působností totiž zahrnuje území všech obcí I. a II. stupně ve věcech, které jsou stanoveny jako působnost obce s rozšířenou

³ Ústavním základem tohoto tzv. smíšeného modelu územní veřejné správy uplatňovaného nejen na úrovni obcí, ale i krajů, je čl. 105 Ústavy, který stanoví, že orgánům (územní) samosprávy lze svěřit výkon státní správy, stanoví-li tak zákon.

působností. Zároveň obec III. stupně vykonává i agendu jako obec II. správního stupně, ale již na menším správním obvodu a taky působnost obce I. stupně na ještě menším - vlastním správním obvodu. Proto je nutné pečlivě zkoumat, o jaký typ působnosti (resp. pro úřad jaké pověřenostní kategorie) se jedná a podle toho určit i správní obvod pro výkon dané působnosti.

V rámci vztahů mezi obcemi se nejedná o „stupňovité uspořádání“ - v zákoně nejsou konstruovány vztahy nadřízenosti a podřízenosti mezi jednotlivými kategoriemi obcí. Obce jsou základní územní samosprávním celek, který tvoří pouze jeden instanční prvek bez ohledu na jejich „pověřenostní úroveň“ - ta se týká pouze diferenciací působnostně rozdílného svěřeného výkonu státní správy. Obec III. typu proto nemá žádné metodické ani kontrolní pravomoci vůči obcím I. typu - vyšší instance u všech typů obcí je kraj.

Obecně měla decentralizace moci na územní samosprávu za cíl přiblížit veřejnou správu občanům. V oblasti sociální práce bylo hlavním cílem vytvořit optimální podmínky pro uspokojování oprávněných potřeb osob (prostřednictvím sociální práce a také přes dostupné a kvalitní sociální služby). Přenesení pravomocí na územní samosprávu má za cíl přiblížit rozhodování co nejlíže k potřebným osobám.

Při přenesení pravomocí bylo zohledňováno rovněž právo na samosprávu obcí a krajů, kdy má samospráva právo rozhodovat o vlastních záležitostech, mezi ně patří i naplňování sociálních potřeb osob žijících v daném samosprávním celku. **Na druhé straně je však povinností státu obstarat některé záležitosti a garantovat některá práva a nést za jejich naplňování odpovědnost** (např. prevence vzniku a šíření sociálně patologických jevů, řešení situace obzvláště ohrožených cílových skupin - jako jsou např. oběti trestné činnosti). Proto byly některé záležitosti ponechány státní moci a byly samosprávním orgánům svěřeny v tzv. přenesené působnosti, kde může stát ve vyšší míře intervenovat.

Obcím a krajům byla přesunuta působnost v sociální oblasti jak do samostatné, tak i do přenesené působnosti, což přináší vyšší nároky na citlivé rozlišování těchto působností, a to i s ohledem na to, že činnosti v rámci obou působností vykonávají často stejní pracovníci.

Při rozlišování samostatné a přenesené působnosti platí základní pravidla dané jak v § 8 zákona o obcích, tak obdobně i v § 4 krajského zřízení. Ty stanoví, že: *Pokud zvláštní zákon upravuje působnost obcí (krajů) a nestanoví, že jde o přenesenou působnost obce (kraje), platí, že jde vždy o samostatnou působnost⁴.*

V rámci přenesené působnosti je nutné dále rozlišovat i jednotlivé typy pověřenostní úrovně.

1.1.3 Přenesená působnost obecních úřadů

V případě přenesené působnosti musí být tato působnost zákonem přesně stanovena a není možné fakultativně rozšiřovat její rozsah. Ten je daný v různých zákonech a zákon o obcích pouze obecně odkazuje na „věci, které stanoví zvláštní

⁴ Toto zákonné pravidlo rozdělování působnosti bylo prolomeno usnesením Ústavního soudu ze dne 10. července 2007 sp. zn. II. ÚS 995/07, kdy Ústavní soud judikoval, že navzdory tomu, že veřejné opatrovnictví bylo v občanském zákoníku svěřeno obci a bylo považováno za výkon samostatné působnosti obce, podle ústavně konformního výkladu se musí jednat o výkon přenesené působnosti. Primárně je to totiž stát, který je vůči osobě zbavené způsobilosti k právním úkonům (podle současné právní úpravy omezené ve svéprávnosti) povinován ochranou jejích základních práv, tj. konkrétně zajistit jí kvalifikované zastupování v právních vztazích. Stát omezuje osoby ve svéprávnosti a je to následně stát, který je povinen vykonávat funkci opatrovníka. Naplňování obdobného principu je proto nutné zvažovat i v jiných záležitostech.

zákony" (§ 61 odst. 1). Ze znění zákona musí být zároveň vždy jasné, jakému typu obcí, resp. obecnímu úřadu, jakého rozsahu přeneseného pověření je působnost svěřená. Zvláštní zákony upravují působnost obcí v sociální oblasti v následujících záležitostech.

Přenesená působnost obcí I. typu

Na nejmenší obce, první kategorie pověření byl přenesen pouze omezený rozsah působnosti, kterou bychom mohli podřadit pod širší „sociální oblast“. Konkrétně mají obce I. typu v přenesené působnosti následující záležitosti:

- vedou řízení dle ustanovení § 10 a 118 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů o ustanovení zvláštního příjemce dávky důchodového pojištění a kontrolují, jak jimi ustanovení zvláštní příjemci plní své povinnosti;
- bývají soudem určeny jako veřejní opatrovníci osob se změněnou svéprávností podle § 471, odst. 3 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Po usnesení Ústavního soudu ze dne 10. července 2007 sp. zn. II. ÚS 995/07, ve kterém Ústavní soud vyjádřil právní názor (v protikladu s tehdejší právní praxí), že výkon veřejného opatrovnictví je výkonem přenesené, nikoliv samostatné působnosti obce, byl do zákona o obcích přidán § 149b, ve kterém je stanoveno, že výkon funkce veřejného opatrovníka podle občanského zákoníku obcí je výkonem přenesené působnosti.

Přenesená působnost obcí II. typu - pověřené obecní úřady a újezdní úřady

Pro obce II. typu s pověřeným obecním úřadem a pro újezdní úřady je zvláštním zákonem - zákonem č. 111/2006 Sb., o hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, stanovena působnost ve věci řešení životní situace u osob nacházejících se v hmotné nouzi formou sociální práce (konkrétně upraveno v ustanoveních § 7, §§ 63-65a).

Před sociální reformou (s účinností od 1.1.2012) byla v působnosti těchto úřadů i dávková agenda nepojistných sociálních dávek hmotné nouze. Po jejím odejmutí zůstala těmto úřadům „čistá“ sociální práce. Ta by měla spočívat zejména v:

- aktivním vyhledávání osob, které jsou ohrožené hmotnou nouzí, nebo se již ve stavu hmotné nouze nacházejí. Sociální práci s těmito osobami mohou pracovníci předmětných úřadů vykonávat bez ohledu na dobu, po kterou se tyto osoby ve stavu hmotné nouze nacházejí (§ 64, odst. 3 ZoPHN);
- společném (s osobami v hmotné nouzi) posuzování možnosti řešení jejich situace a společné dohodě ohledně postupu řešení;
- používání metod a postupů, které jsou vhodné pro jednotlivé osoby v hmotné nouzi;
- vedení řádné dokumentace, pracovníci jsou zároveň povinni vést Standardizovaný záznam sociálního pracovníka, který je součástí Jednotného informačního systému práce a sociálních věcí, dále taky mají povinnost využívání informačního systému pomoci v hmotné nouzi;
- spolupráci s dalšími zaměstnanci orgánu pomoci v hmotné nouzi, provozovateli sociálních služeb, s poradenskými zařízeními a organizacemi, které osobám v hmotné nouzi v obci pomáhají.

Sociální pracovníci by měli být aktivní a pracovat zejména v terénu. Zákon jim svěřuje oprávnění (podle § 63) za okolnosti souhlasu osoby v hmotné nouzi a osob společně posuzovaných vykonávat činnosti sociální práce přímo v obydlí klientů.

Přenesená působnost obcí III. typu - obce s úřadem s rozšířenou působností

Největší rozsah působnosti v sociální oblasti se přenesl zvláštními zákony právě na obce s úřadem s rozšířenou působností. Připomínáme, že obce s rozšířenou působností mají působnost i v záležitostech svěřených obcím s pověřeným obecním úřadem, ale již na menším správním území (závislým na správních obvodech jiných obcí s pověřeným úřadem, které se na území správního obvodu dané obce s rozšířenou působností nacházejí).

Zákon o sociálních službách v § 92 svěřil obecním úřadům obcí s rozšířenou působností následující záležitosti:

§ 92 ZSS: Obecní úřad obce s rozšířenou působností

- a) zajišťuje osobě, které není poskytována sociální služba a je v takové situaci, kdy neposkytnutí okamžité pomoci by ohrozilo její život nebo zdraví, poskytnutí sociální služby nebo jiné formy pomoci, a to v nezbytném rozsahu; místní příslušnost se řídí místem trvalého nebo hlášeného pobytu osoby,*
- b) koordinuje poskytování sociálních služeb a poskytuje odborné sociální poradenství osobám ohroženým sociálním vyloučením z důvodu předchozí ústavní nebo ochranné výchovy nebo výkonu trestu, osobám, jejichž práva a zájmy jsou ohroženy trestnou činností jiné osoby, a osobám, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností; přitom spolupracuje se zařízeními pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, s Vězeňskou službou České republiky, Probační a mediační službou České republiky, správními úřady a územními samosprávnými celky,*
- c) na základě oznámení poskytovatele zdravotních služeb zjišťuje, zda je nezbytné poskytnout osobě umístěné ve zdravotnickém zařízení služby sociální péče a zprostředkovává možnost jejich poskytnutí; v případě, že nelze služby sociální péče osobě poskytnout, sděluje neprodleně tuto skutečnost poskytovateli zdravotních služeb, v jehož zdravotnickém zařízení je osoba umístěna,*
- d) na území svého správního obvodu koordinuje poskytování sociálních služeb a realizuje činnosti sociální práce vedoucí k řešení nepříznivé sociální situace a k sociálnímu začleňování osob; přitom spolupracuje s krajskou pobočkou Úřadu práce a krajským úřadem.*

Dále na základě ustanovení § 91 odst. 6 zákona o sociálních službách vykonává agendu uzavírání smluv o poskytování sociálních služeb u osob, které podle lékařského posudku vydaného poskytovatelem zdravotních služeb nejsou schopny samy právně jednat a nemají zákonného zástupce nebo opatrovníka. Podobně může Obecní úřad obce s rozšířenou působností uzavřít i smlouvu o poskytnutí pomoci s asistentem sociální péče (na základě § 83 odst. 3).

Výkon přímé sociální práce v přenesené působnosti podle § 92 ZSS spadá pod veřejnou správu sui generis, a proto se pracovníci musí řídit i zákonem č. 500/2004 Sb. správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále také SŘ). Předmětem sociální práce na obecních (ale i krajských) úřadech zásadně není vydání správního rozhodnutí (to se vydává např. při agendě registrace poskytovatelů sociálních služeb v gesci krajských úřadů), a proto se na ní nebudou automaticky aplikovat ustanovení části druhé a třetí správního řádu, o správním řízení.

I pro tuto práci jsou však závazné základní zásady činnosti správních orgánů podle § 2 až 8 SŘ a v návaznosti na § 177 SŘ mají pracovníci postupovat obdobně podle části čtvrté správního řádu, která se týká postupů při vydávání vyjádření, osvědčení a sdělení. V § 154 SŘ je následně specifikováno, která další ustanovení z části upravující správní řízení se budou aplikovat (např. ustanovení ohledně příslušnosti úřadu, doručování atd.).

Obecní úřady obce s rozšířenou působností dále vykonávají státní správu v sociální oblasti v následujícím rozsahu:

- plní úkoly napomáhající výkonu práv příslušníků romské komunity a integraci příslušníků romské komunity do společnosti podle zákona č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- plní úkoly opatrovníka, je-li ním úřad ustanoven soudem např. podle zákona č. 325/1999 Sb., o azylu a změně zákona o Policii České republiky (zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů,
- vydávají doporučení na uzavření nájemní smlouvy v bytě zvláštního určení, který byl zřízen se státní účastí podle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů,
- zajišťují výměnu a vydávání parkovacích průkazů zdravotně postiženým osobám, kterým byl přiznán příspěvek na mobilitu či zvláštní pomůcka (dříve mimořádné výhody II. a III. stupně) na základě ustanovení § 67 odst. 1 zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu), ve znění pozdějších předpisů,
- projednávají přestupky na úseku sociálních věcí (úmyslné zničení, poškození, pozměnění nebo zneužití průkazu osoby se zdravotním postižením) podle § 28 a 53 zákona č. 200/1990 Sb. o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

1.1.4 Přenesená působnost krajských úřadů

Zákon o sociálních službách svěřil krajským úřadům do přenesené působnosti velký rozsah záležitostí.

Agenda registrací poskytovatelů sociálních služeb

Podle § 78 odst. 2 ZSS rozhoduje krajský úřad o registracích poskytovatelů sociálních služeb působících na území kraje, o změnách údajů, které jsou náležitostí rozhodnutí o registraci, případně o zrušení registrace (podle § 82 ZSS). Krajské úřady rozhodují ve správním řízení, které je procesně upravené správním řádem. Krajský úřad vede registr poskytovatelů sociálních služeb podle § 85 ZSS. Registr je veden v informačním systému veřejné správy. Krajský úřad je podle § 82a ZSS povinen kontrolovat plnění podmínek stanovených pro registraci u poskytovatelů sociálních služeb a je oprávněn ukládat poskytovatelům sociálních služeb opatření k odstranění nedostatků zjištěných při této kontrole. Procesně se při kontrole pracovníci řídí zákonem č. 255/2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Agenda správních deliktů

S agendou registrací poskytovatelů sociálních služeb úzce souvisí i agenda správních deliktů. Krajské úřady totiž projednávají v prvním stupni správní delikty dle § 108 odst. 4 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, které se týkají právě plnění povinností v souvislosti s registrací poskytovatelů sociálních služeb.

Agenda dle § 93 ZSS

Dále zákon o sociálních službách krajským úřadům v § 93 ukládá následující působnost:

§ 93 Krajský úřad

- a) zajišťuje ve spolupráci s ostatními poskytovateli sociálních služeb a obecním úřadem obce s rozšířenou působností, příslušným podle místa hlášeného pobytu osob, poskytnutí sociálních služeb v případě, kdy poskytovatel sociálních služeb ukončil poskytování sociálních služeb z důvodu zrušení jeho registrace, pozbytí její platnosti, popřípadě z jiného důvodu, a osoby, kterým tento poskytovatel dosud poskytoval sociální služby, se nacházejí v bezprostředním ohrožení jejich práv a zájmů a nejsou schopny samy si zajistit pokračující poskytování sociálních služeb,*
- b) koordinuje poskytování sociálních služeb osobám, jejichž práva a zájmy jsou ohroženy trestnou činností jiné osoby; přitom spolupracuje s obecními úřady obcí s rozšířenou působností,*
- c) na území svého správního obvodu koordinuje poskytování sociálních služeb a realizuje a koordinuje činnosti sociální práce vedoucí k řešení nepříznivé sociální situace a k sociálnímu začleňování osob.*

Krajským úřadům byla uložena povinnost zajistit poskytnutí sociálních služeb osobám v situaci, kdy bylo rozhodnuto o zrušení registrace poskytovatele, nebo poskytovatel sám ukončil poskytování služby a dosavadní uživatelé si nejsou schopni zajistit další sociální službu. Rovněž byla stanovena povinnost směrem k cílové skupině obětí trestné činnosti, zejména obchodování s lidmi, která svou povahou, potřebami a zdroji k jejich uspokojení přesahuje možnosti obce, jak v samostatné působnosti, tak i obce s rozšířenou působností (důvodová zpráva k ZSS).

Stát tím naplňuje svojí povinnost garantovat práva takto ohrožených cílových skupin obyvatel. Krajský úřad má na základě informací z výkonu přenesené působnosti v agendě registrací poskytovatelů sociálních služeb a na to navázaného projednávání správních deliktů podle ZSS, rychlé a přímé informace o potřebách osob podle písm. a).

Nedořešená je však otázka ohledně zajištění poskytnutí sociálních služeb v případě, že dojde k poskytování sociálních služeb neregistrovaným zařízením (často to bývá spojeno se zjištěním špatného zacházení s klienty a někdy po zásahu úřadů dojde k ukončení poskytování služeb). Podle § 91 písm. a) má krajský úřad povinnost pouze vůči osobám, kterým byla poskytována sociální služba registrovaným poskytovatelem. V případě neregistrovaného zařízení, tak vzniká zákonná povinnost pouze obecnímu úřadu s rozšířenou působností na základě § 92 písm. a) zajistit sociální službu osobě, které není poskytována sociální služba a je v takové situaci, kdy neposkytnutí okamžité pomoci by ohrozilo její život nebo zdraví, poskytnutí sociální služby nebo jiné formy pomoci, a to v nezbytném rozsahu. Pro obce s rozšířenou působností to může představovat velké potíže, zvláště pokud se jedná o zařízení s vyšším počtem klientů.

Krajský úřad má na základě § 91 písm. c) koordinovat poskytování sociálních služeb. Zákon o sociálních službách nestanovuje, jak přesně má koordinace vypadat a Doporučený postup MPSV č. 1/2012 se vyjadřuje velmi vágně. Určuje pouze, že v rámci koordinace sociálních služeb má krajský úřad vytvářet „sítě“ sociálních služeb pro všechny cílové skupiny, jejímž prostřednictvím zajišťuje vyvážené rozložení sociálních služeb, jak co se týče územní dostupnosti, tak i souladu s potřebami uživatelů sociálních služeb. Tento proces „síťování“ musí být propojený s procesem střednědobého plánování rozvoje sociálních služeb a určování sítě sociálních služeb, které má kraj v samostatné působnosti podle § 95 písm. d) a h) ZSS. Při tvorbě střednědobého plánu

rozvoje sociálních služeb se zjišťují podstatné informace pro síťování - ohledně potřeb a dostupných zdrojů, se určuje síť sociálních služeb, která bude následně finančně podporována. Při koordinaci sociálních služeb musí pracovníci pracovat s těmito výsledky střednědobého plánu.

Dále má krajský úřad podle § 91 písm. c) realizovat činnosti přímé sociální práce na tzv. mikroúrovni a koordinovat tyto činnosti sociální práce na obecních úřadech. Koordinace zahrnuje odbornou a metodickou podporu, kontrolu a vedení obecních úřadů v rámci výkonu sociální práce v přenesené působnosti nejen podle zákona o sociálních službách, ale i v rámci výkonu činností podle zákona o pomoci v hmotné nouzi.

Zákon o sociálních službách svěřil krajským úřadům i samotný výkon sociální práce, obdobně jako obecním úřadům s rozšířenou působností v § 92 písm. d). Podobně jako u obecních úřadů není vymezená cílová skupina sociální práce a ze zákona není jasné rozdělení působnosti mezi obecní a krajské úřady - zda krajský úřad realizuje činnosti sociální práce až po výkonu činností obecními úřady nebo se mohou osoby stát klienty krajského úřadu nezávisle na realizaci činností sociální práce na obecním úřadě.

V souvislosti s výkonem činností sociální práce jsou i pracovníci krajského úřadu povinni vést Standardizovaný záznam sociálního pracovníka, který je součástí Jednotného informačního systému práce a sociálních věcí (podle § 93a odst. 2 ZSS). Dále, i na krajské úřady se vztahuje Doporučený postup MPSV č. 1/2012 k realizaci sociální práce na úřadech.

S ohledem na to, že výkon sociální práce obecními úřady v přenesené působnosti nepodléhá správnímu řízení, nevydává se žádné správní rozhodnutí, proti kterému by se mohli lidé odvolat ke krajskému úřadu. Osoby však mají právo podat stížnost dle ustanovení § 175 správního řádu. Krajský úřad následně prošetřuje stížnosti a způsob jejich vyřízení. Stížnosti mohou být namířené proti nevhodnému chování úředních osob nebo proti postupu správního orgánu při výkonu své působnosti. Krajský úřad vyřizuje i jiná oznámení a podněty osob, které nemusí být formálně stížnostmi.

Krajské úřady dále vykonávají státní správu v sociální oblasti podle dalších zvláštních zákonů v následujícím rozsahu:

- přezkoumávají v odvolacím řízení rozhodnutí o přestupcích na úseku sociálních věcí dle § 28 zákona č. 200/1990., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů,
- provádí rozhodovací činnosti nadřízeného orgánu o řádných i mimořádných opravných prostředcích: v řízení o ustanovení zvláštního příjemce dle ustanovení § 10 a § 118 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů.

1.1.5 Výsledky výzkumu ve vztahu k hodnocení dostatečnosti současného legislativního zakotvení pracovníky krajských a obecních úřadů

Stávající právní úprava sociální práce v přenesené působnosti na obcích a krajích byla respondenty kvalitativních i kvantitativních dotazování hodnocena jako obecná. **Krajští metodici se jednoznačně shodovali na tom, že se jedná o „příliš“ obecnou a vágní právní úpravu,** která komplikuje výkon sociální práce na obecní úrovni. Mezi respondenty z řad vedoucích sociálních odborů ORP však spíše panoval názor, že současné vymezení sociální práce v přenesené působnosti v zákoně č. 108/2006 Sb., a v zákoně č. 111/2006 Sb. je dostatečné - za dostatečné považovalo 66 % respondentů vymezení sociální práce v zákoně o sociálních službách a 69 % v zákoně

o pomoci v hmotné nouzi. **Třetina vedoucích sociálních odborů/oddělení však současné legislativní vymezení za dostatečné nepovažovala.** Jako náměty, v čem současné vymezení nevyhovuje, pak uváděli v souvislosti se zákonem o sociálních službách, že toto vymezení sociální práce je „příliš úzké/obecné/abstraktní“, „nejsou stanoveny kompetence sociálního pracovníka“, „není stanoven počet sociálních pracovníků na velikost obce“. V souvislosti se zákonem o pomoci v hmotné nouzi rovněž uváděli, že jde o příliš obecné vymezení a dodávali, že chybí „jasné stanovení kompetencí úřadu práce a obcí“.

Obecná právní úprava by sama o sobě nemusela být nevýhodou, neboť mj. umožňuje profesionální výkon sociální práce pružně přizpůsobovat potřebám jednotlivých lokalit. Nicméně **velmi obecná právní úprava se stává rizikem v situaci, kdy veřejné povědomí o obsahu a významu sociální práce je velmi nízké a obor jako takový není vnímán jako prestižní,** spíše naopak. Členové samospráv se navíc obvykle každé 4 roky obměňují a většinou nemají profesní vztah k sociální práci, patří tedy i dle zkušeností dotázaných k „nepoučené veřejnosti“. A je do značné míry úkolem zejm. vedoucích sociálních odborů, ale významnou roli v tomto může hrát i KÚ, postupně nové politiky i tajemníky s agendou sociální práce seznamovat, protože pouze omezená část z nich sama považuje za důležité se s touto problematikou obeznámit.

Souběh nízkého povědomí o sociální práci a poměrně obecné právní úpravy (tj. v níž není konkrétněji vymezen obsah a rozsah sociální práce v přenesené působnosti) **mohou na některých obcích vést ke snaze pověřovat sociálního pracovníka dalšími „důležitějšími“ agendami** (tj. ke kumulaci agend), dále **k omezování rozsahu zajišťovaných činností** (díky neznalosti, jaké všechny činnosti by se měly se sociální prací na obci pojít), či **k pocitu, že tato agenda je nadbytečná** a je třeba ji tedy redukovat na minimum, když už ji nelze z obecního úřadu vyčlenit.

S příliš obecnými prováděcími předpisy, které vymezují agendou sociální práce v přenesené působnosti (ale i s charakterem oboru sociální práce), dále souvisí **potíž sociálních pracovníků a jejich přímých nadřízených při vykazování činností vůči samosprávě.**

Současná právní úprava byla dále hodnocena všemi typy respondentů dotazovaných v rámci kvalitativních výzkumných technik jako „**roztříštěná** - něco v ZSS, něco v zákoně o obcích, v zákoně o krajích, o pomoci v hmotné nouzi atd.“, což znesnadňuje jak orientaci v dané právní úpravě, tak její převedení do praxe. V neposlední řadě to klade velké nároky na schopnost sociálních a vedoucích pracovníků adekvátně s těmito právními ustanoveními pracovat v praxi a obhajovat ji vůči samosprávě.

V oblasti právního vymezení sociální práce v přenesené působnosti pak zejména metodici a vedoucí sociálních odborů KÚ, ale i respondenti z OÚ uváděli tyto náměty:

- sjednotit legislativu týkající se výkonu sociální práce do jednoho zákona,
- v katalogu prací, případně v zákoně zpřesnit, co je obsahem sociální práce, tj. co do ní spadá, a současně poskytnout rozlišení, co z toho patří do samostatné a co do přenesené působnosti; tento námět byl obsažen i v dotazníkovém šetření, kde jeho uskutečnění považovalo za „zcela nezbytné“ 58 % vedoucích sociálních oddělení/odborů ORP a dalších 33 % za „žádoucí, ale ne nezbytné“,
- nastavit mantinely rozsahu činností sociálního pracovníka „kam až může jít“.

1.2 Řízení a plánování činností sociální práce v přenesené působnosti

1.2.1 Právní stav

Na rozdíl od samostatné působnosti územních samosprávných celků, kde panuje relativně široká volnost volených zástupců, aby rozhodovali podle svých politických záměrů⁵, přenesená působnost představuje výkon státní správy. **Stát má proto rozhodující postavení, centrálně ji řídí a určuje, jak má výkon přenesené působnosti vypadat. Orgány obcí a krajů jsou při výkonu přenesené působnosti hierarchicky uspořádané a jsou v plném rozsahu podřízeny vyšším, nadřízeným orgánům veřejné správy, které vykonávají státní správu** (obecní orgány jsou v případě přenesené působnosti podřízené krajským úřadům, krajské úřady ministerstvu).

S tím souvisí i vázanost právními normami. Při výkonu přenesené působnosti se obecní a krajské úřady musí podle § 61, odst. 2 OZř (resp. § 30KZř) **řídít vedle zákonů a jiných právních předpisů též usneseními vlády a směrnicemi ústředních orgánů státní správy** (např. doporučené postupy MPSV) **a rovněž opatřeními příslušných orgánů veřejné správy přijatými při kontrole výkonu přenesené působnosti**. Rozdíly ve vázanosti podzákonnými normami oproti samostatné působnosti obcí vyjadřují rozdílné právní podmínky výkonu samosprávy a státní správy a **vyplývají především z nutnosti zajistit co možná jednotný výkon státní správy na celém území státu** (Vedral, 2008).

Dodržování právních norem obcí a krajů je pak státem kontrolováno. Zásahy státu v tomto směru mohou podle zákona o obcích a zákona o krajích nastat v souvislosti s provedením dozoru (§ 123-128 OZř, resp. § 81-85 KZř) a kontroly (§ 129-129c OZř, resp. § 86-91a KZř). V případě **dozoru** nad výkonem přenesené působnosti je pověřen výkonem dozoru nad obcemi krajský úřad a nad kraji věcně příslušné ministerstvo. **Kontrolu** výkonu přenesené působnosti obcí vykonává rovněž krajský úřad a krajský úřad je následně v sociální oblasti kontrolován věcně příslušným ministerstvem (tj. MPSV). Pověřené kontrolní orgány mají za úlohu kontrolovat, jestli kontrolované orgány dodržují zákony, jiné právní předpisy a v jejich mezích též usnesení vlády, směrnice ústředních správních úřadů a opatření příslušných orgánů veřejné správy přijatá při kontrole výkonu přenesené působnosti. V případě přenesené působnosti mohou obce i kraje dostat od kontrolujícího orgánu uložená opatření, která jsou povinny splnit předepsaným způsobem, a zajistit nápravu nedostatků zjištěných při kontrole.

1.2.2 Poznatky z výzkumu

Význam činnosti KÚ v oblasti metodické podpory zaměřené na výkon sociální práce v přenesené působnosti obcemi III. a II. typu spatřovala většina metodiků sociální práce při KÚ **ve třech navzájem propojených oblastech:**

- v předávání informací a pokynů z úrovně řídicího orgánu, tj. Ministerstva práce a sociálních věcí, na lokální úroveň,
- ve sjednocení praxe v celorepublikovém měřítku při současném zohlednění regionálních specifik,

⁵ Volnost rozhodování v samostatné působnosti je limitována základními zásadami právního státu a zákazem svévole.

- v podpoře sociálních pracovníků zajišťujících přenesenou působnost v území:
 - při řešení nejistot a potíží, pokud jim při každodenním výkonu vyvstanou,
 - nabídkou průběžného vzdělávání,
 - „osvětou“ cílenou na lokální politické reprezentace s cílem vysvětlit místním politikům, proč je pro ně sociální oblast důležitá, co jim může přinést pozitivního,
 - doplňováním, dle názoru krajských metodiků, nízké aktivity MPSV v oblasti vydávání metodických návodů a doporučení pro jednotlivé oblasti výkonu sociální práce v přenesené působnosti vlastními metodickými pokyny a materiály.

Metodické vedení vykonávané krajskými úřady má dle metodiků KÚ i zástupců obcí III. a II. typu dotázaných v rámci kvalitativního výzkumu na většině krajů **tyto základní podoby:**

- vydávání metodických pokynů,
- průběžná komunikace se sociálními pracovníky či vedoucími odborů uskutečňovaná elektronicky, telefonicky i osobně (výjezd do obce),
- pravidelná setkání 3x až 4x do roka určená obvykle pro vedoucí pracovníky obcí III. a II. typu; ačkoliv většina krajů pořádá tato setkání společně pro oba typy obcí, v jednom z krajů referovali o pozitivní zkušenosti se samostatným setkáním pro ORP a samostatným setkáním obce s POU, kdy se ukázalo, že oba typy obcí řeší odlišné otázky a současně zástupci obcí II. typu se v rámci samostatného setkání projevovali aktivněji, otevřeněji a sebevědoměji než při těch společných,
- pravidelná setkávání či porady určené sociálním pracovníkům obcí III. a II. typu,
- metodické návštěvy v obci,
- kontrola výkonu sociální práce v obci.

Dále v některých krajích jsou pořádány:

- tematicky zaměřená setkání samostatně pro různé skupiny pracovníků, kdy jsou jako hosté či přednášející zváni různí odborníci, zástupci ÚP ČR, poskytovatelů sociálních služeb,
- kazuistické semináře pravidelné či příležitostné,
- případová setkání pracovníků OPR a příslušného KoP ÚP ČR,
- supervize,
- neakreditované i akreditované vzdělávací aktivity.

Zaměření těchto seminářů v některých případech vychází z pojetí sociální práce metodickými pracovníky KÚ, tj. např. z jejich představy o tom, jaké metody sociální práce by bylo žádoucí při výkonu sociální práce na obcích uplatňovat. Někteří z krajských metodiků ale také hovořili o tom, že forma i obsah těchto setkání vychází z průzkumu potřeb či poptávky sociálních pracovníků na obcích. Zástupci dvou krajů pak hovořili přímo o poptávce ze strany tajemníků pro vzdělávání organizovaném KÚ, a to zejména kvůli nižší finanční náročnosti (i díky prostorové blízkosti místa konání) pro obce.

Spíše ojediněle bylo zmiňováno zasílání informací metodického charakteru i na obce I. typu, či jednorázové setkání s obcemi I. typu, proškolení nových sociálních pracovníků obcí II. typu, vydávání vlastního zpravodaje a využívání společného internetového prostředí pro sdílení metodických pokynů apod.

Metodické působení KÚ dotazovaní sociální pracovníci obcí III. i II. typu obvykle zmiňovali spontánně a hodnotili ho vesměs pozitivně, i když někteří viděli prostor pro určité zlepšení. Obdobné výsledky přineslo i dotazníkové šetření - metodické vedení KÚ bylo vnímáno 41 % vedoucích sociálních odborů/ oddělení ORP jako jednoznačně podpůrný prvek výkonu sociální práce na obcích, nicméně mezi devíti nabídnutými položkami se umístilo až na 7. místě, čili nebylo vnímáno jako zásadní. Na posledním místě se pak umístilo metodické vedení MPSV. To odráží skutečnost, že v nastavené hierarchii řízení to jsou právě KÚ, kdo mají metodicky vést obecní úřady.

Otázka, která byla aktuální v době realizace rozhovorů v rámci případových studií, a sice implementace doporučení MSPV ohledně zařazování sociálních pracovníků do platových tříd, což na většině obecních úřadů znamenalo přeřazení pracovníka do vyšší platové třídy, doložila **významnou roli KÚ jakožto zprostředkujícího článku mezi politikou MPSV a jejím prosazením na lokální úrovni.** Ačkoliv doporučení obcím přišlo přímo z MPSV, ty z obcí zařazených do výzkumu, které s naplněním tohoto kroku váhaly, ho nakonec uskutečnily na základě metodické intervence KÚ, resp. v některých krajích působila metodická intervence KÚ jako prevence před „neochotou“ obcí požadavek MPSV naplnit.

Podobně i metodici KÚ hodnotili víceméně kladně působení MPSV, jakožto metodicky nařízeného orgánu. Nicméně současně uváděli řadu námětů ke zlepšení:

- Bylo pocíťováno nedostatečné vymezení mantinelů pro činnost sociálního pracovníka obce ze strany řídicího orgánu a chybějící metodické pomůcky zaštitěné MSPV. Jednotlivé kraje sice pro různé dílčí činnosti zpracovávají vlastní metodické pokyny a pomůcky, tyto ale společně až na výjimky nesdílí (i patrná rivalita na úrovni vedení KÚ) a dle sdělení účastníků jednání i MPSV s nimi odmítá dále pracovat v tom smyslu, aby ten metodický materiál, který se osvědčil v jednom kraji, MPSV převzalo a dopracovalo a vydalo pro všechny kraje.
- Někteří hovořili o své zkušenosti s různorodou úrovní podpory jejich práce centrálním řídicím orgánem. Např. metodické vedení v oblasti sociálního kurátorství hodnotili jako velmi pružné a invenční, v oblasti sociální práce v přenesené působnosti podle §92 písmene d) ZSS a ZoPHN naopak poukazovali na poněkud dlouhé termíny při informování o aktualitách či odpovědích na dotazy; na příliš obecné odpovědi na jejich konkrétní otázky, jak řešit určité problémy či situace v praxi; a z jejich hlediska limitovanou metodickou podporu.
- Dále vyjadřovali poptávku po možnosti více s MPSV konzultovat některé právní aspekty.
- V neposlední řadě, někteří metodici poptávali sjednocení metodiky v oblasti kontroly sociální práce na obcích. Dle jejich zkušenosti kolegové z různých KÚ postupují různě, někdy není jasné, co všechno by mělo být obsahem kontroly a co je už nad rámec apod.

Důležitým nástrojem v oblasti řízení sociální práce v přenesené působnosti by měla být i právě zmíněná **kontrola vykonávaná KÚ.** Tato však má dle zkušeností metodiků KÚ i dle reakcí respondentů z obcí III. a II. typu **velmi limitovaný dosah.** Prostřednictvím kontroly lze dle vyjádření pracovníků KÚ dosáhnout pouze toho,

- aby sociální práci vykonával pracovník s kvalifikací dle zákona o sociálních službách, nicméně současně bylo poukazováno na skutečnost, že pokud toto obec neplní, není v zákoně uvedena žádná sankce, což v ojedinělých případech vede k tomu, že na obci II. typu skutečně kvalifikovaný sociální pracovník chybí, a
- aby sociální pracovníci vedli k jednotlivým případům Standardizovaný záznam sociálního pracovníka, případně doplněný vlastním spisem.

Ačkoliv oba tyto body jsou důležité, sami metodici sociální práce při KÚ i jejich přímí nadřízení vnímali, že tyto body postihují pouze malou výseč dané agendy a jejich naplnění není samo o sobě zárukou kvalitního výkonu sociální práce v přenesené působnosti, **neboť v podstatě nepostihují obsah této činnosti. Pracovníci KÚ by uvítali, kdyby v rámci kontrolní činnosti mohli:**

- *více ovlivnit personální zajištění této agendy na obcích*, tj. aby mohli vydávat závazná doporučení ohledně vhodných a nevhodných kumulací činností delegovaných obcí na sociální pracovníky, a doporučení týkající se nezbytného minimálního počtu sociálních pracovníků na konkrétní obci,
- *zaměřit kontrolu i na obsah sociální práce*, tj. vedení jednotlivých případů apod.,
- *v rámci kontroly dávat vyváženou zpětnou vazbu*, tedy nejen zprávu o pochybeních, ale i kladné hodnocení činnosti sociálních pracovníků.⁶

Dodejme, že frekvence kontrol z hlediska obcí, byla mezi kraji velmi různorodá - ve třech krajích, kde byly realizovány případové studie, byly periody mezi kontrolami jednotlivých obcí III. a II. typu 3, 5 a 10 let.

Řízení výkonu sociální práce v přenesené působnosti na KÚ a obecních úřadech III. a II. typu jsme se zevrubně věnovali v rámci kvalitativních případových studií (dílčí výstup WP4_Sociální práce v přenesené působnosti na krajích a obcích III. a II. typu: Shrnutí výsledků analýzy kvalitativních případových studií). Na základě těchto poznatků **lze velmi obecně říci, že směrem od KÚ přes ORP k obcím s POU ubývá plánovitosti rozvoje a směřování výkonu této agendy a narůstá soustředění se vedoucích pracovníků na organizační aspekty agendy**, jako je evidence docházky a plánování dovolených. Kvalita řízení sociální práce v přenesené působnosti je dále omezována nejen na obcích II. typu, ale nezdá se i na obcích III. typu absencí kvalifikovaného přímého nadřízeného sociálního pracovníka působícího v přenesené působnosti podle ZSS a zákona o pomoci v hmotné nouzi (viz dále).

Účastníci kvalitativních výzkumných technik (rozhovory v rámci případových studií a diskuse ve fokusních skupinách) spontánně v souvislosti s řízením sociální práce v přenesené působnosti zmiňovali téma možného zavedení **standardů sociální práce na obcích**. Všichni v souvislosti s případným zavedením standardů vyjadřovali větší či menší obavy z negativního dopadu standardizace na každodenní výkon sociální práce a nárůstu administrativy. Tyto své obavy odvozovali od svých většinou zprostředkovaných zkušeností se standardizací, která proběhla na agendě SPOD. Na druhou stranu ale tato standardizace přinesla agendě SPOD výrazné zlepšení personálního zajištění agendy a nezávislost na samosprávách, což si většina dotázaných také uvědomovala. Toto ambivalentní vnímání standardů se odrazilo i ve výsledcích dotazníkového šetření určeného pro vedoucí sociálních odborů/oddělení ORP - kde 55 % respondentů vnímalo zavedení standardů do sociální práce v přenesené působnosti jako spíše vhodné (rozhodně žádoucí pouze 13 %) a 45 % respondentů jako vhodné jen částečně (resp. 14 % respondentů ho považovalo za zcela nevhodné).

⁶ Dle právního rozboru však lze i na tyto body, s výjimkou prvního vztahujícího se k personálnímu zajištění, kontrolu zaměřit.

1.3 Spolupůsobení a vliv samosprávy na zajištění výkonu činností sociální práce v přenesené působnosti

1.3.1 Právní stav

Spolupůsobení a vliv samosprávy na výkon činností sociální práce v přenesené působnosti úzce souvisí s uplatňovaným modelem „smíšené územní správy“.

Ve věcech patřících do samostatné působnosti obce rozhoduje podle § 84 odst. 1 OZř zastupitelstvo obce. **Může zřizovat výbory** (podle § 84 odst. 2 písm. l OZř), např. Výbor pro komunitní plánování atp. Výkonným orgánem obce v oblasti samostatné působnosti je Rada obce (§ 99 a násl. OZř), která ze své činnosti odpovídá zastupitelstvu obce. **Rada obce může rozhodovat i v některých oblastech přenesené působnosti, ale jen stanoví-li tak zákon⁷. V sociální oblasti však rada obce nemá takovou zákonem stanovenou přenesenou působnost.** Zastupitelstvo nebo rada obce může následně pověřit obecní úřad plněním úkolů v samostatné působnosti (podle § 109 odst. 3).

Naopak přenesenou působnost svěřenou obci vykonává zásadně obecní úřad (podle § 109 odst. 3 písm. b) OZř). Obecní úřad tvoří starosta, místostarosta (místostarostové), tajemník obecního úřadu (je-li tato funkce zřízena) a zaměstnanci obce zařazení do obecního úřadu. V čele obecního úřadu je starosta. Toho volí zastupitelstvo obce z řad svých členů.

Rada obce může zřídit pro jednotlivé úseky činnosti obecního úřadu odbory a oddělení. Rada má rovněž pravomoc na základě § 102 odst. 2 na návrh tajemníka obecního úřadu jmenovat a odvolávat vedoucí odborů obecního úřadu a stanovit celkový počet zaměstnanců obce v obecním úřadu a v organizačních složkách obce a schvalovat organizační řád obecního úřadu.

Výkon přenesené působnosti zajišťuje tajemník obecního úřadu, který je i odpovědný starostovi za plnění úkolů obecního úřadu, a to jak v samostatné působnosti, tak i přenesené působnosti. Funkce tajemníka musí být zřízena v obcích s pověřeným obecním úřadem a v obcích s rozšířenou působností (podle § 110 OZř).

Z pravomocí jednotlivých orgánů obce je zřetelné propojení mezi samostatnou a přenesenou působností. Volení zástupci mají možnost ovlivňovat chod úřadu - prostřednictvím rady obce ovlivňují organizační strukturu úřadu (rozdělení do odborů a náplně jejich činnosti), počet zaměstnanců, personální obsazení pozic vedoucích odborů. Starosta vybírá tajemníka úřadu, který následně úřad řídí. Obecní úřady plní úkoly jak v přenesené, tak i v samostatné působnosti a je věcí vedoucích, jak nastaví priority a náplně práce svých zaměstnanců.

1.3.2 Poznatky z výzkumu

Kvalitativní případové studie, dotazníkové šetření i zkušenosti metodiků sociální práce při KÚ dokládají, že přímé ovlivňování obsahu činností či způsobu výkonu sociální práce na obcích není příliš častým jevem, pokud se děje, pak spíše na rovině snahy některých starostů či místostarostů o intervenci do řešení vybraných individuálních případů. Častěji pak v rovině vyžadování citlivých údajů

⁷ Například na základě § 102 odst. 2 písm. d) je radě svěřena přenesená působnost při vydávání nařízení obce, případně rada vydává v přenesené působnosti územní opatření podle zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů.

o klientech sociálních pracovníků, s nimiž pracují v přenesené působnosti pro rozhodování samosprávy. V obou případech dle výzkumné evidence záleží na schopnostech sociálních pracovníků a jejich přímých nadřízených, zda se jim nezávislost na samosprávě podaří či nepodaří obhájit. **V tomto směru by zejména vedoucí pracovníci sociálních odborů/oddělení uvítali, kdyby měli k dispozici silnější argumenty v podobě právně závazného předpisu.**

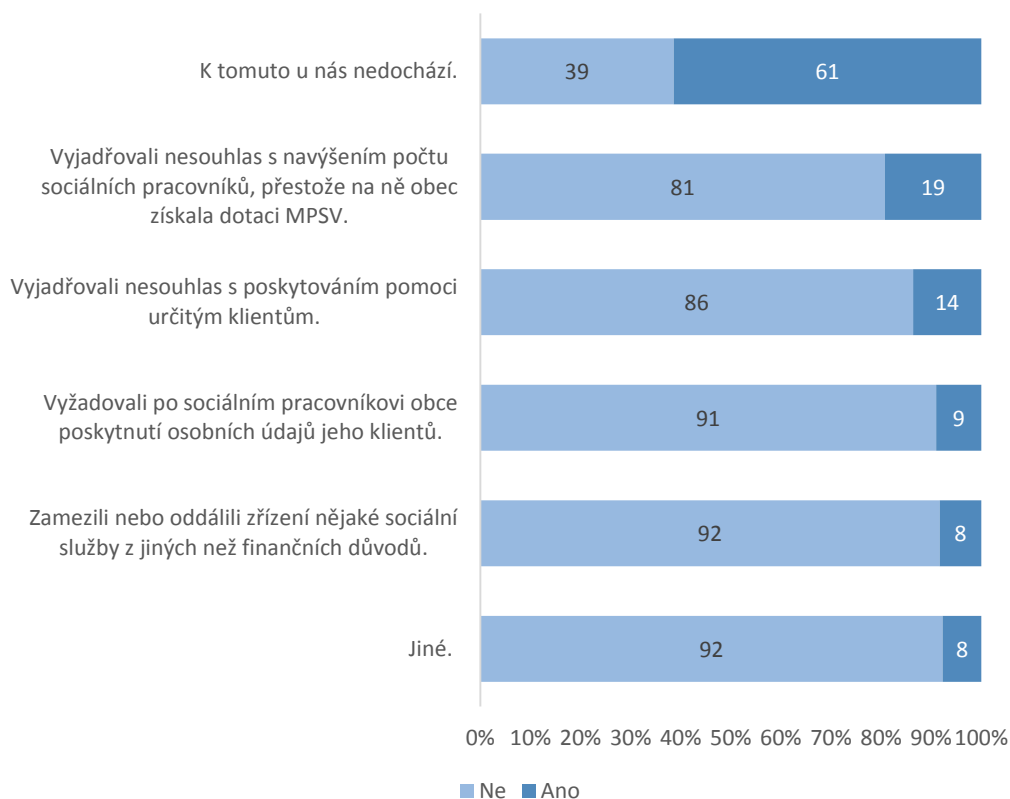
Naopak poměrně často až běžně ovlivňuje samospráva výkon sociální práce v přenesené působnosti prostřednictvím personálního a organizačního nastavení v rámci obecního úřadu. Tedy s využitím výše popsaných legálních pravomocí. **Dle poznatků získaných v rámci kvalitativních případových studií ovlivňuje samospráva personální zajištění agendy sociální práce v přenesené působnosti nejen na obcích III. i II. typu, ale i na KÚ, tomuto tématu se podrobněji věnuje kapitola 1.4.**

Co se **týče začlenění agendy sociální práce v přenesené působnosti do organizační struktury obecních úřadů**, dle výsledků případových studií, rozhovorů s metodiky sociální práce při KÚ a screeningu webových stránek obecních úřadů **na obcích II. typu** je buď sociální práce lokalizována v rámci oborově nesouvisejícího odboru, nebo má samostatný odbor, tento ale může být např. při dlouhodobé nemoci daného vedoucího pracovníka svěřen opět pracovníkovi z jiného oboru. Obecně se ukazuje, že **je typická tendence propojovat sociální práci a matriku.**

Nicméně i **na obcích III. typu**, kde jsou sociální odbory přítomné vždy, **sociální práce v přenesené působnosti často nemá, na rozdíl od agendy SPOD, vlastní oddělení s vlastním vedoucím pracovníkem** a může dojít k situaci, na kterou jsme narazili v rámci případových studií, že sociální pracovník byl veden vedoucím pracovníkem, který se výhradně orientoval na agendu SPOD a sociální práci v přenesené působnosti nevnímal jako samostatnou činnost.

V praxi tak nezřídka nastávají situace, kdy sociální práce není reprezentována vůči úřadu a vůči samosprávě samostatným kvalifikovaným vedoucím pracovníkem přispívá k marginalizaci této agendy na úřadě, limituje její rozvoj a rovněž může mít negativní dopady na odolnost sociálních pracovníků, jejichž role je přetížena - vykonávají nejen sociální práci (a často další nakumulované činnosti), ale musí se sami řídit a zejména obhajovat svou činnost vůči úřadu i samosprávě, přičemž nemají k dispozici měřítko kvalitního výkonu sociální práce. Zjednodušeně lze říci, že pozice takových sociálních pracovníků je v dané organizační struktuře slabá a pracovníci mohou být více náchylní k vyhoření, nebo neaktivitě.

Graf č. 1 **Vyjádření vedoucích sociálních odborů/oddělení ORP k tomu, zda se volení zástupci pokoušeli níže uvedenými způsoby ovlivnit práci sociálního pracovníka obce, v % (N=156)**

Pokud samospráva, jak často zaznívalo v rozhovorech na obcích i ve vyjádření krajských metodiků sociální práce, sociální oblasti nerozumí a sociální práci nepovažuje za důležitou agendu, pak skutečnost, že *...ten úřad, ať je to jak chce, vždycky jede nějak pod taktovkou tý samosprávy, která je zvolená, prostě to je vždycky, potom se to musí všechno skloubit dohromady (B_Obec II, tajemník)*, může v současném legislativním zakotvení této činnosti být rizikem nejen pro personální pokrytí této agendy, ale např. i:

- **v oblasti vedení spisů**, konkrétně, které všechny osobní údaje v nich budou zaznamenávány, neboť dle jednoho z metodiků KÚ interní směrnice některých obcí o vedení spisové dokumentace jdou nad rámec informací vhodných k zaznamenávání o klientech sociální práce;
- **v omezení prostorového dosahu činnosti sociálního pracovníka obce**, který by měl působit nejen v přímo v obci, jak by si přáli někteří zastupitelé, ale v jejím správním obvodě;
- **v ambivalentní roli sociálního pracovníka obce, který je z hlediska úřadu chápán jako „úředník“**, pokud by vedení obce a tajemník úřadu nerespektoval specifika profese sociální práce (např. že má částečně terénní charakter), pak by toto zařazení mohlo být s ohledem na výkon agendy velmi limitující;
- **ve skutečnosti, že sociální pracovník podléhá dvěma řídicím liniím** - linii státní správy (tajemník, KÚ, MPSV) a linii samosprávy (zejména starosta, případně radní zodpovědný za sociální oblast). Příkladem z výzkumu může být „úkolování“ sociálního odboru činnostmi ze samostatné působnosti („místostarosta si vydupe podklady“), i

přímo zasahování do výkonu individuální sociální práce - místostarosta si vyžádá spis a „individuálně“ sám „pracuje“ s klienty, kteří si přišli stěžovat (příklad je rovněž uveden výše).

Samostatné téma **je financování výkonu sociální práce v přenesené působnosti**. I když většina respondentů o vlivu samosprávy na agendu sociální práce v přenesené působnosti hovořila spíše ve spojení s riziky, ukazuje se, že **potenciálně to může být i příležitost pro rozvoj sociální práce na obci**. Pokud samospráva dospěje ke zjištění, že je tato činnost pro obec prospěšná, **může rozšíření této činnosti dotovat z vlastních prostředků**.

Toto se však zatím děje pouze ojediněle. **Naopak, typicky** jsme se v rámci kvalitativních případových studií i v rámci odpovědí na otevřené otázky v dotazníkovém šetření **setkávali spíše s tendencí samospráv na výdajích na sociální práci šetřit**. Rada členů obecní samosprávy se vyjadřovala v tom smyslu, že do zavedení účelově vázané dotace MPSV bylo financování této přenesené agendy ze strany státu velmi nedostatečné a ochota samospráv dofinancovat její výkon z vlastního rozpočtu nízká. **Účelová dotace MPSV zavedená od roku 2015 přinesla dle výsledků výzkumů určitou finanční nezávislost agendy na samosprávě. Přínos dotace pro rozvoj personálního zajištění sociální práce na obcích však dle některých dotázaných, zvláště pak tajemníků, limitovala nepředvídatelnost její výše pro jednotlivé roky**. Kdy bylo poukazováno na to, že z hlediska řízení úřadu je pro větší nábor nových pracovníků nedostatečné, pokud je jistota štědré dotace pouze na daný rok a pokud existuje určitá pravděpodobnost, že pro další rok bude dotace nižší a nové pracovníky by bylo nutné opět propustit nebo zaplatit z vlastního rozpočtu obce, což většina dotázaných vylučovala.

Závěrem však zdůrazňujeme, že jednoznačným přínosem včlenění této přenesené agendy do struktury obecních úřadů je možnost úzkého propojení výkonu sociální práce s koordinováním a plánováním sociálních služeb (viz kap. 1.6).

1.4 Personální zajištění činností sociální práce v přenesené působnosti

1.4.1 Právní stav

Personální rozhodování je v kompetenci Rady obce a tajemníka obce (resp. Rady kraje), přičemž se musí řídit zákonem o sociálních službách a v případě pracovníků úřadu vykonávajících přenesenou působnost rovněž Doporučeným postupem MPSV č. 1/2012.

Zákon o sociálních službách stanovuje povinnost zaměstnávat sociální pracovníky pro výkon určitých činností a požadavky pro výkon sociálního pracovníka. Již v § 1 odst. 2 ZSS je vymezeno, pro jaké činnosti je potřeba splňovat předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka.

V § 1 (2) tento zákon dále upravuje předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka, **pokud vykonává činnost v sociálních službách nebo podle zvláštních právních předpisů při pomoci v hmotné nouzi**, v sociálně-právní ochraně dětí, ve školách a školských zařízeních, u poskytovatelů zdravotních služeb, ve věznicích, v zařízeních pro zajištění cizinců a v azylových zařízeních. Sociální služba je následně definována v § 3, písm. a) jako činnost nebo soubor činností podle tohoto zákona zajišťujících pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení.

Pokud tedy vykonává pracovník některou z činností podle zákona o sociálních službách, které mají za cíl zajišťovat pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení, musí splňovat předpoklady pro výkon sociálního pracovníka.

Tyto činnosti jsou taxativně vymezeny v § 109 ZSS:

§ 109 Sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně-právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně-právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb.

V činnostech sociálních pracovníků jsou zahrnuty i činnosti, které by měli vykonávat pracovníci při naplňování působnosti obcí a krajů jak v samostatné, tak přenesené působnosti. Z toho následně vyplývá, že výkon samostatné i přenesené působnosti obcí (i těch nejmenších, které mají pouze základní pověření I. typu v přenesené působnosti⁸) i krajů v sociální oblasti (stanovené zákonem o sociálních službách a zákonem o pomoci v hmotné nouzi) musí být zabezpečen sociálním pracovníkem, splňujícím požadavky podle § 110 ZSS.

Tato legislativní konstrukce je poměrně složitá a právní argumentace zakládající se na tom, že úředníci vykonávají činnosti v sociálních službách, může připadat nelogická, protože pojem sociálních služeb evokuje hlavně činnost registrovaných poskytovatelů sociálních služeb a ne sociální práci na úřadech. Tato nejednoznačnost může působit potíže zejména v menších obcích, které na základě

⁸ Pro výkon činností v samostatné působnosti obcí nejsou stanoveny žádné parametry pracovního poměru sociálního pracovníka (jako výše úvazku apod.). Podle ZSS však obce musí zabezpečit, aby výkon těchto činností byl proveden sociálním pracovníkem. Mají následně prostor pro uvážení, jakým způsobem tuto povinnost naplní.

zvolené legislativní konstrukce nemusí vnímat povinnost zaměstnávat sociální pracovníky pro výkon působnosti v sociální oblasti.

V oblasti výkonu přenesené působnosti jsou povinnosti obecních a krajských úřadů rozsáhlejší. Pracovníci úřadů musí navíc kromě požadavků podle zákona o sociálních službách, splňovat taky požadavky zákona č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Zákon o úřednících stanovuje zejména předpoklady pro vznik pracovního poměru úředníka⁹. Dále kromě jiných povinností úředníků upravuje jejich další vzdělávání (zejména prohlubování kvalifikace úředníka v rozsahu nejméně 18 pracovních dnů po dobu následujících 3 let) a povinnost prokázání zvláštní odborné způsobilosti¹⁰.

Obecní úřady (resp. pověřené obecní úřady, obecní úřady s rozšířenou působností a újezdni úřady, které mají přenesenou působnost k realizaci činností sociální práce) a krajské úřady by se rovněž měly řídit doporučeným postupem MPSV č. 1/2012, který upravuje i personální zajištění agendy - a to jak v rámci stanovení počtu sociálních pracovníků na úřadech, tak i jejich odbornosti. V souvislosti s výkonem sociální práce v přenesené působnosti mohou následně obce a kraje požádat o účelovou dotaci.

1.4.2 Poznatky z výzkumu

Informace kvantitativního charakteru o stávajícím personálním zajištění výkonu agendy sociální práce na obcích II. a III. typu **byly zjišťovány v I. polovině roku 2016 v rámci projektu TB04MPSV004 „Výkon sociální práce z hlediska prevence a řešení situací sociálního vyloučení v rámci veřejné správy, poskytovatelů sociálních služeb a ostatních organizací“**, TA ČR program Beta. **Proto jsme se při řešení stávajícího projektu TB05MPSV006 v oblasti personálního zajištění agendy soustředili především na faktory, které tuto oblast ovlivňují.**

Zaměstnávání kvalifikovaných sociálních pracovníků: V oblasti naplňování kvalifikačních požadavků působí jako výrazný napomáhající faktor vymezení kvalifikačních požadavků na sociální pracovníky v ZSS. I přesto, že právní konstrukce povinnosti zajišťovat výkon sociální práce v přenesené působnosti prostřednictvím kvalifikovaných sociálních pracovníků je dle legislativní analýzy provedené v rámci tohoto výzkumného projektu značně složitá, většina obcí podle zkušeností krajských metodiků toto ustanovení respektuje a v rámci celé republiky by bylo možné nalézt pouze několik obcí II. typu, které výkon sociální práce nezajišťují prostřednictvím kvalifikovaného sociálního pracovníka. Valná většina tedy tuto zákonnou povinnost naplňuje, a to i přesto, že neexistuje sankce za její nedodržení. Jako omezující faktor však byl v některých krajích uváděn nedostatek kvalifikovaných sociálních pracovníků na trhu práce či nezajímavé pracovní podmínky pro sociální pracovníky na obcích. Toto

⁹ Ty jsou stanoveny v §4 následovně: „Úředníkem se může stát fyzická osoba, která je státním občanem České republiky, popřípadě fyzická osoba, která je cizím státním občanem a má v České republice trvalý pobyt, dosáhla věku 18 let, je svéprávná, je bezúhonná, ovládá jednacím jazyk a splňuje další předpoklady pro výkon správních činností stanovené zvláštním právním předpisem.“

¹⁰ Tu musí prokázat úředníci, kteří podle vyhlášky č. 512/2002 Sb., o zvláštní odborné způsobilosti úředníků územních samosprávných celků, ve znění pozdějších předpisů, vykonávají určené správní činnosti (mezi nimi i činnosti v sociálních službách). Náplně jednotlivých správních činností jsou posléze konkretizovány v příloze k předmetné vyhlášce. Na úrovni obecního úřadu obce s rozšířenou působností se jedná např. o zajišťování sociálních služeb nebo jiné pomoci osobám ohroženým na životě a na úrovni krajského úřadu se jedná např. o metodickou a kontrolní činnost na úseku sociálních služeb vůči příslušným obecním úřadům, vedení registru poskytovatelů sociálních služeb a spolupráci se zajišťováním sociálních služeb a jiné pomoci osobám nacházejícím se v bezprostředním ohrožení jejich práv a zájmů, kdy poskytovatel sociální služby ukončil její poskytování. Zákon zároveň v § 33 stanovuje výjimky, podle kterých úředník není za určitých okolností povinen zvláštní odbornou způsobilost prokazovat (rovnocennost vzdělání).

zmiňovali jak krajší metodici sociální práce, tak některé obce v rámci případových studií, tak vedoucí sociálních odborů ORP v rámci dotazníkového šetření. Podle výsledků dotazníkového šetření 81 % vedoucích pracovníků hledalo v uplynulém roce nového sociálního pracovníka, a jak se ukazuje, jde skutečně o nesnadný úkol - 44 % vedoucích, kteří v uplynulém roce obsazovali místo sociálního pracovníka, vnímali nalezení nového pracovníka jako „obtížné“ a 37 % dokonce jako „velmi obtížné“. Nábor nového pracovníka vnímalo jako snadné pouze v 19 % vedoucích pracovníků.

Počet úvazků a účelová dotace na výkon SPR v PP: Sociálních pracovníků působících v přenesené působnosti dle zákona č. 108/2006 Sb., a č. 111/2006 Sb. bývá na MÚ výrazně méně než např. pracovníků OSPOD (1:4 až 1:10), na některých OÚ se nepodařilo navýšit počet SPR ani po zavedení účelové dotace MPSV. V současné době závisí navýšení počtu sociálních pracovníků na vyjednávacích schopnostech vedoucích sociálních odborů, tajemníků a osvícenosti místních politiků. Podobně je tomu nejen na obcích, ale i na krajských úřadech, kde na KÚ zařazených do případových studií tam, kde se radní zajímal i o agendu sociální práce navýšili počet úvazků z 1 na 4 a tam, kde se radní zajímal pouze o agendu sociálních služeb, navýšili počet úvazků z 1 na 1,5. Tajemníci i politická reprezentace se shodovali, že pokud by existoval závazný předpis o počtu SPR, tak by ho respektovali. Rovněž v rámci dotazníkového šetření vnímalo „závazné doporučení vztahující se k počtu sociálních pracovníků působících na ORP v přenesené působnosti“ 56 % jako „zcela nezbytné“ a dalších 33 % jako „žádoucí, ale ne nezbytné“. Jako související podmínka optimalizace stavu sociálních pracovníků v přenesené působnosti bylo dále zmiňováno 100 % financování mzdových nákladů na tyto pracovníky prostřednictvím účelově vázané dotace MPSV a předvídatelnost výše této dotace alespoň pro dvouletá období - toto vnímalo jako „zcela nezbytné“ 73 % vedoucích sociálních odborů ORP.

Kumulované pracovní náplně: SPR měli nezřídka na starosti i další agendy - sociální kurátorství, opatrovnictví, sociální pohřby, zvláštního příjemce důchodových dávek, komunitní plánování sociálních služeb, parkovací průkazy, „recepty s modrým pruhem“, vydávání euroklíče apod. Na obcích II. typu pak byla jako typická uváděna kumulace s agendou evidence obyvatel. Některé z uvedených kumulací byly respondenty vnímány někdy jako výhoda, neboť při výkonu těchto dalších činností současně prováděli sociální depistáž. Výzkumem však byla rozpoznána i rizika - sociální pracovník se může dostávat do střetu zájmů, či ostatní agendy mohou převážit nad sociální prací v přenesené působnosti. Metodici KÚ by uvítali, kdyby bylo jasné stanovení, které agendy není vhodné kumulovat s pozicí sociálního pracovníka obce, protože jinak by se dostal do střetu zájmů. Metodici KÚ uváděli jako střet zájmů např. kumulace s vybíráním poplatků za odpad, protože pak se může sociální pracovník obce dostat do situace, kdy od svého klienta, se kterým řeší jeho dluhy a exekuce, musí vymáhat nezaplacené poplatky. V rámci dotazníkového šetření toto závazné stanovení nevhodných agend považovalo za „zcela nezbytné“ 44 % vedoucích sociálních odborů ORP a dalších 38 % za „žádoucí, ale ne nezbytné“.

Odměňování sociálních pracovníků zajišťujících přenesenou působnost: S odměňováním sociálních pracovníků úzce souvisely manažerské strategie tajemníků, a to jak na obcích III., tak II. typu. Požadavek na implementaci doporučení MPSV ohledně zařazování sociálních pracovníků do platových tříd poukázal na tendenci tajemníků chápat sociální pracovníky primárně jako „úředníky“ v pozici „referent“ a od tohoto zařazení, tj. nikoliv od náročnosti práce, odvíjet platovou třídu. Tedy pracovník zařazený na pozici „referent“ má mít dle těchto představ stejnou platovou třídu, ať vydává občanské průkazy nebo pracuje jako sociální pracovník. Doporučení MPSV tuto manažerskou strategii nabouralo účinně pouze díky tomu, že toto doporučení vyhodnotili tajemníci jako závazné. V praxi však častěji byli sociální pracovníci přeřazeni pouze do 10. platové třídy, neboť, jak dokládají výzkumná evidence, na obcích II. typu byla 11. platová třída vyhrazena pro tajemníka a z hlediska řízení byrokratické organizace

nebylo vnímáno jako přijatelné, aby stejné platové ohodnocení měl i řadový (byť sociální) pracovník. Dále bylo argumentováno i na obcích III. typu, že „přílišné“ navýšení platové třídy sociálních pracovníků vůči ostatním „referentům“ by mohlo vyvolat nespokojenost a rozbroje uvnitř úřadu. Doporučení MPSV ohledně zařazování sociálních pracovníků do platových tříd tedy účinně přispělo k vyjmutí sociálních pracovníků z 9. platové třídy, která nekorelovala s jejich kvalifikací a náročností agendy, nicméně optimálního stavu, tj. zvýšení třídy o dva stupně často kvůli manažerským strategiím typickým pro byrokratickou organizační strukturu nedosáhla.

1.5 Dopady současné aplikace spolupůsobnosti samosprávy a přenesené působnosti na občany

1.5.1 Právní stav

Existuje výrazné propojení a spolupůsobení obcí a krajů v přenesené a samostatné působnosti obcí při zajišťování dostupnosti sociálních služeb a sociální práce. Jedná se o propojení personální - kdy pracovníci úřadů vykonávají činnosti jak v přenesené, tak i v samostatné působnosti daného subjektu, ale i věcné, nakolik obsahově je přenesená a samostatná působnost obcí a krajů vzájemně spjatá.

V oblasti poskytování sociální práce je situace jednodušší v tom směru, že přímá sociální práce s klienty je svěřena zásadně do přenesené působnosti - obecním a újezdním úřadům i krajským úřadům.

Ustanovení § 92 ukládá obcím s rozšířenou působností rozsáhlou působnost v oblasti přímé sociální práce s jednotlivcem. Pod písmeny a) až c) jsou specifikované konkrétní cílové skupiny, na které se mají obecní úřady zaměřit (obecně je stanoven i rozsah povinností úřadu - zabezpečit službu nebo jinou formu pomoci, koordinovat poskytování sociálních služeb, poskytnout odborné sociální poradenství atp.).

Pro plnění povinností stanovených v § 92 písm. b) obecní úřady s rozšířenou působností zřizují pozici sociálního kurátora, který pracuje s uvedenou cílovou skupinou.

Ustanovení písmena d), které do § 92 přibylo novelizací zákonem č. 366/2011 Sb. (s účinností od 1.1.2012), rozšířilo přenesenou působnost obecních úřadů s rozšířenou působností o sociální práci bez omezení cílových skupin - úřady proto mají povinnost pracovat s jakoukoliv potřebnou osobou, která se nachází v nepříznivé sociální situaci - mají vůči dané osobě (nebo skupině osob) koordinovat poskytování sociálních služeb a realizovat činnosti sociální práce, které mají za cíl řešení nepříznivé sociální situace a sociální začlenění této osoby. Koordinace poskytování sociálních služeb v jednotlivých případech může probíhat buď formou volné spolupráce se zainteresovanými sociálními pracovníky různých institucí (obecního úřadu, úřadu práce, neziskových organizací atp.), nebo ve zvlášť závažných a komplikovaných případech pak MPSV doporučuje konání případové konference sociálních pracovníků, která zajistí partnerskou spolupráci a otevřenou koordinaci (Doporučený postup č. 1/2012).

Výkon sociální práce v přenesené působnosti dále nejen na obcích III., ale i II. typu vymezuje ustanovení §7, §§ 63 - 65a ZoPHN.

Pro sjednocení praxe sociální práce pak vydalo MPSV metodiku (Doporučený postup č. 1/2012), která upravuje výkon činností sociální práce v přenesené působnosti. Jejím cílem je sjednotit postupy a metody činností sociálních pracovníků a poskytnout jim metodickou podporu při zajišťování a koordinaci poskytování sociálních služeb a realizaci činností sociální práce vedoucí k řešení nepříznivé situace a k sociálnímu začleňování osob.

1.5.2 Poznatky z výzkumu

Jak již bylo uvedeno výše v kapitolách 1.3 a 1.4, spolupůsobnost samostatné a přenesené působnosti na obcích III. a II. typu v současné době ovlivňuje dostupnost činností sociální práce pro občany zejména limitujícím personálním obsazením této agendy a spíše ojedinělou tendencí některých samospráv přímo zasahovat do výkonu

sociální práce buď přímým vměšováním se do řešení konkrétního případu, nebo omezováním působení sociálního pracovníka v celém správním obvodu prostřednictvím nevíle hradit cestovní náklady s tímto působením spojené. Tyto vlivy samosprávy částečně omezila účelově vázaná dotace MPSV, a pokud by tato dotace hradila výkon dané agendy ze 100 %, pak by tento vliv samosprávy téměř vymizel.

Bylo by možné se domnívat, že limitované personální zajištění výkonu agendy musí logicky vést k limitovanému pojetí výkonu sociální práce na obcích. Výsledky provedených výzkumů však naznačují, že realita je složitější. Dle vyjádření některých dotázaných se spíše jeví, že v roce 2012, kdy byla na obcích i krajských úřadech tzv. „čistá“ sociální práce zákonem rozšířena písmenem d) § 92 ZSS, panovala limitovaná představa o obsahu sociální práce, která vedla k prvotní alokaci relativně nízkých kapacit a ke kumulaci této pracovní pozice s dalšími, známějšími agendami, které legitimizovali pozici sociálního pracovníka na obecním úřadě a vůči samosprávě. Výsledky případových studií dokládají tendenci k zakonzerování tohoto stavu, neboť i objektivně nízké počty sociálních pracovníků jsou mnohde vedoucími i samotnými sociálními pracovníky vnímány jako dostatečné vzhledem k rozsahu zajišťované agendy. Skutečnost, že následný popis výkonu agendy dokládá, že je v dané obci uplatňováno poměrně úzké pojetí jejího výkonu (což podporuje i vágní právní vymezení agendy, zejm. písmena d) § 92 ZSS), není pak relevantními aktéry vůbec reflektován - v rámci dotazníkového šetření vyjádřilo téměř 100 % vedoucích pracovníků spokojenost se současným nastavením výkonu činností sociální práce na jejich odboru/oddělení.

Z hlediska zajištění dostupnosti sociální pomoci občanům se tak na základě výzkumné evidence jeví obecné právní vymezení agendy provázené vážným odborným a metodickým rozvojem jejího výkonu, a to na všech úrovních řízení, jako přinejmenším stejně významný omezující faktor jako vliv samosprávy na personální a organizační zajištění.

Dle výsledků dotazníkového šetření se sociální pracovníci obcí III. typu zaměřují především na **činnosti související s individuální sociální prací, poradenstvím a depistáží. Činnosti sociálních pracovníků související s plánováním a rozvojem místních sociálních služeb a dále s preventivními aktivitami** byly vedoucími pracovníky často vnímány **jako příležitostné**, což může mj. souviset s periodicitou metody plánování sociálních služeb. Nicméně část vedoucích pracovníků (podíly jsou uvedeny v závorkách za jednotlivými činnostmi) bylo přesvědčeno, **že řadě činností, které souvisejí s plánováním a rozvojem sociálních služeb by se sociální pracovník obce věnovat neměl**, jednalo se o:

- účast na vyhodnocování efektivity sociálních služeb (24,5 %),
- realizování procesu plánování rozvoje sociálních služeb na území obce (11,5 %),
- účast na tvorbě a aktualizaci adresáře poskytovatelů sociálních a případně souvisejících služeb (11 %),
- spolupráce s jinými státními, samosprávnými či neziskovými organizacemi při nastavování efektivní sociální sítě v dané lokalitě (6 %),
- dávání podnětů k vzniku potřebných sociálních či souvisejících služeb (6 %).

Individuální sociální práce se pak zaměřuje především na práci s nízkopříjmovými skupinami obyvatel, osobami se zdravotními omezeními a seniory, konkrétně:

- osoby bez přístřeší, nebo nacházející se v nejistém/nehodném bydlení (81 % vedoucích sociálních odborů/oddělení ORP uvedlo tuto skupinu mezi nejčastějšími cílovými skupinami, jimž se jejich sociální pracovníci věnují),

- osoby ohrožené sociálním vyloučením (72 %),
- osoby s materiálními problémy, osoby s dluhy (58 %),
- senioři (51 %),
- osoby se zdravotním postižením (49 %),
- osoby s omezenou svéprávností (39 %).

Z odpovědí vedoucích pracovníků na otázku, **se kterými cílovými skupinami se naopak jejich sociální pracovníci setkávají při své činnosti zřídka nebo vůbec**, vyplynulo, že jako výjimečně přítomná skupina z hlediska sociální práce jsou vnímáni „**imigranti a azylanti**“ - **89 %** respondentů označilo, že sociální pracovníci jejich obce se s nimi setkávají zřídka nebo výjimečně. Žádná další cílová skupina nebyla takto jednoznačně označena. S velkým odstupem se pak jako další v některých obcích a jejich správních obvodech výjimečně objevily „**etnické menšiny**“ (**35 %**) a „**oběti agrese, trestné činnosti či domácího násilí**“ (**30 %**).

Přibližně v polovině ze správních obvodů, kde v uplynulém půlroce narazili při výkonu sociální práce v přenesené působnosti na situace klientů, jejichž řešení bylo obtížné či přímo nemožné, **se jednalo o tyto tři životní situace:**

- osoba fakticky nesvéprávná, ale bez omezené svéprávnosti k právním úkonům, která svým způsobem života obtěžovala okolí a/nebo ohrožovala své zdraví (57 %);
- osoba závislá na návykových látkách, včetně alkoholu, která se odmítá léčit a je bez přístřeší, či materiálního zajištění (49 %);
- osoba bez přístřeší s potřebou péče (46 %).

Příčina potíží či neúspěchu při řešení obtížných životních situací¹¹ pak byla vedoucími sociálních odborů/oddělení spatřována zejména v přístupu samotného klienta a v chybějící vhodné sociální službě:

- klient odmítl využít nabízenou sociální službu (52 %),
- klient odmítl se sociálním pracovníkem spolupracovat (50 %),
- klient neměl dostatečnou osobní motivaci ke změně své životní situace (46 %),
- v lokalitě chyběla vhodná sociální služba, jiná forma pomoci či ve vhodné sociální službě nebyla volná kapacita (52 %).

Skutečnost, že příčiny neúspěchu při řešení obtížných životních situací jsou primárně spatřovány na straně klienta, případně nevhodně nastavené sítě sociálních služeb, indikuje omezenou schopnost reflexe vhodnosti vlastních postupů, a to jak v oblasti zavádění inovativních přístupů v individuální práci, tak i působení na síť sociálních služeb a další pomoci v rámci makrometod sociální práce.

Při dotazování v rámci kvalitativních případových studií **bylo dále pro sociální pracovníky většinou velmi obtížné popsat metody a techniky sociální práce, které při své činnosti uplatňují**. Využívají je spíše nereflexivně. **Na určitou rigiditu a ustrnulost v uplatňovaných přístupech sociálních pracovníků na obcích poukazovali i poskytovatelé sociálních služeb**. Současně jak výsledky dotazníkového šetření, tak případových studií poukazují na tendenci primárně se věnovat „tradičním“ cílovým skupinám osob s materiálními problémy a s potřebou péče.

¹¹ Respondenti měli opět označit maximálně 5 variant ze seznamu 12 možných příčin, případně označit „jiné“ a slovně tuto příčinu popsat. Variantu „jiné“ zvolilo 8 % respondentů. Seznam možných příčin neúspěchu byl vytvořen jednak na základě stati Musil (2012) publikované v 1. čísle 12. ročníku časopisu Sociální práce/Sociální práce a dále na základě případových studií realizovaných v rámci TB05MPSV006 a sekundární analýzy dat.

Např. rozpoznání potřeby pomoci a podpory u relativně nové cílové skupiny rodinných pečujících bylo spíše ojedinělé.

Jeví se tak, že kromě standardizace personálních a organizačních podmínek výkonu sociální práce v přenesené působnosti na obcích III. a II. typu je přinejmenším stejně důležitý systematický rozvoj metodické činnosti v této oblasti, bez níž představuje současné obecné legislativní vymezení této agendy rizikový faktor, **a systematický rozvoj v oblasti dalšího vzdělávání sociálních pracovníků obcí,** sdílení příkladů dobré praxe, stáží apod. Metodici KÚ by v této oblasti dále uvítali, kdyby bylo možné zajistit, aby v rámci kurzů akreditovaných MSPV nebyly předávány chybné informace, či stanoviska, která jsou v rozporu s legislativou a stanovisky MPSV. Rovněž by uvítali širší tematickou nabídku kurzů s možností dlouhodobějšího specializačního vzdělávání pro sociální pracovníky obcí.

V neposlední řadě pak zvláště metodici sociální práce při KÚ pak upozorňovali na **legislativní omezení rozsahu sociální práce na obcích II. typu. Toto omezení spočívá ve skutečnosti, že na obcích II. typu je sociální práce v přenesené působnosti vykonávána pouze na základě zákona o pomoci v hmotné nouzi.** Metodici KÚ považovali za žádoucí rozšíření sociální práce v přenesené působnosti dle zákona o sociálních službách i na tyto obce, neboť už nyní tito sociální pracovníci pracují s dalšími skupinami obyvatel v dané lokalitě a je to žádoucí, neboť tyto klienty znají lépe, než sociální pracovníci příslušného ORP, a klienti znají je. Sami sociální pracovníci obcí II. typu dotázání v rámci případových studií si však toto omezení neuvědomovali, vnímali se jako sociální pracovníci s univerzálně nastavenou klientelou.

1.6 Dopady spolupůsobnosti samosprávy a přenesené působnosti na spolupráci při zajišťování pomoci s dalšími subjekty

V této kapitole se věnujeme spolupráci se subjekty, které typicky sociální pracovníci obcí zapojují do zajištění pomoci občanům v obtížené sociální situaci; tedy nejen spolupráci s kontaktními pracovišti ÚP ČR, krajskými úřady a obcemi ve správním obvodu obce, ale zejména i se sociálními službami.

1.6.1 Právní stav

Spolupráce obcí II. a III. typu s ÚP ČR v rámci přenesené působnosti

Výkon sociální práce zaměřený na cílovou skupinu osob v hmotné nouzi je § 7 a §§ 63-65a zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, uložen nejen Úřadu práce ČR, který jej vykonává skrze své kontaktní pracoviště, ale v přenesené působnosti i obecním úřadům obcí s rozšířenou působností a s pověřeným obecním úřadem. Působnost těchto tří typů subjektů je uvedenými ustanoveními ZoPHN vymezena naprosto totožně. Z hlediska zákona jsou si tyto subjekty při výkonu sociální práce s danou cílovou skupinou rovny. Zákon dále ukládá těmto subjektům povinnost vzájemné spolupráce při řešení životní situace osob v hmotné nouzi, nicméně podobu této spolupráce již dále nespecifikuje, pouze umožňuje vzájemné poskytování informací při poskytování pomoci společným klientům. Toto ustanovení usnadňuje vzájemnou spolupráci. Na druhou stranu však absence dalších pravidel, jež by spolupráci či kooperaci těchto tří subjektů rámcově řídila, klade zvýšené nároky na nezbytnost odpovídající metodické podpory ze strany nadřízených orgánů a rovněž na aktivitu a angažovanost řídicích i řadových pracovníků těchto subjektů, aby si vzájemně pravidla spolupráce vyjednali.¹²

Spolupráce obecních úřadů ORP s krajem v rámci jeho samostatné působnosti při vytváření sítě sociálních služeb

Propojenost přenesené a samostatné působnosti je nejmarkantnější v oblasti zajišťování dostupnosti sociálních služeb. Stát svěřil starost o zajištění dostupnosti poskytování sociálních služeb krajům v samostatné působnosti (ve spolupráci s obcemi).

Zároveň však stát garantuje poskytování sociálních služeb některým zvláště ohroženým cílovým skupinám a ponechal tyto povinnosti v přenesené působnosti. V ustanovení § 92 písm. a) ZSS svěřil obecním úřadům s rozšířenou působností povinnost zajistit potřebné osobě, které není poskytována sociální služba, poskytnutí sociální služby nebo jiné formy pomoci, a to v nezbytném rozsahu. Krajský úřad podle § 93 písm. a) zajišťuje poskytnutí sociálních služeb v případě, kdy poskytovatel sociálních služeb ukončil poskytování sociálních služeb. Pro naplnění těchto povinností je zásadní právě vázanost na samostatnou působnost obcí a krajů, neboť tato ustanovení jsou v úzkém vztahu s § 95, písm. g), který stanovuje povinnost kraje (v samostatné působnosti) zajistit dostupnost poskytování sociálních služeb na svém území. **Jedná se o úzké propojení samostatné působnosti kraje a přenesené působnosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností.** Nutno podotknout, že obecní úřad obce s rozšířenou působností má pouze omezené možnosti, jak tuto svojí povinnost naplňovat v případech, kdy nejsou dostupná volná místa u registrovaných

¹² K tématu výkonu sociální práce v rámci agendy HN byla zpracována „Metodika integrace sociální práce a poskytování dávek pomoci v hmotné nouzi“, Musil a kol., 2013, certifikovaná MPSV.

poskytovatelů sociálních služeb, která by mohl zprostředkovat. V úvahu připadá působení na poskytovatele sociálních služeb, aby v pořadníku žadatelů o sociální službu upřednostnili potřebné občany a ovlivňování obcí a krajů, aby zabezpečily dostupnost sociálních služeb. Potřeba zabezpečení adekvátní pomoci pro potřebné občany je však záležitostí urgentní a obecní úřady mohou mít potíže v naplňování této svojí povinnosti (zvláště pokud se jedná o větší skupinu potřebných osob, např. v případě shledání problémových neregistrovaných zařízení s osobami potřebujícími péči).

Výrazné propojení je i následně v oblasti koordinace sociálních služeb, které je úzce navázáno na střednědobé plánování sociálních služeb.

Spolupráce se sociálními službami při výkonu sociální práce v přenesené působnosti

Obcím s rozšířenou působností je v písmenu d) § 92 ZSS uložena koordinace poskytování sociálních služeb na území jejich správního obvodu. Podobně i krajským úřadům je v písmenu c) § 93 ZSS uloženo na území svého správního obvodu koordinovat poskytování sociálních služeb. Kromě toho zajišťují krajské úřady v přenesené působnosti agendu registrace poskytovatelů sociálních služeb a agendu správních deliktů dle § 104 odst. 4 ZSS. Spolupráce se sociálními službami je dále obcím III. a II. typu uložena i v rámci ZoPHN, a to v rámci sociální práce s osobami, které se nacházejí v situaci hmotné nouze déle než 3 měsíce. Konkrétně při poskytování pomoci těmto klientům je sociálním pracovníkům jak obcí, tak ÚP ČR uloženo § 94 odstavcem f) *spolupracovat při řešení situace hmotné nouze osob s provozovateli sociálních služeb, s poradenskými zařízeními a organizacemi, které osobám v hmotné nouzi v obci pomáhají.*

Spolupráce s obcemi ve správním obvodu obce s rozšířenou působností

Jak bylo uvedeno výše, správní obvod obce s rozšířenou působností zahrnuje území všech obcí I. a II. stupně ve věcech, které jsou stanoveny jako působnost obce s rozšířenou působností. V rámci vztahů mezi obcemi se však nejedná o „stupňovité“ uspořádání - v zákoně nejsou konstruovány vztahy nadřízenosti a podřízenosti mezi jednotlivými kategoriemi obcí. Obec III. typu proto nemá žádné metodické ani kontrolní pravomoci vůči obcím I. typu - vyšší instance u všech typů obcí je kraj.

1.6.2 Poznatky z výzkumu

Spolupráce s ÚP ČR v rámci přenesené působnosti

Kontaktní pracoviště ÚP ČR byla vnímána vedoucími sociálních odborů/oddělení ORP jako významný partner při řešení nepříznivé sociální situace občanů v rámci sociální práce na obci. Konkrétně byla v rámci dotazníkového šetření označena jako druhá nejvýznamnější hned po spolupráci se sociálními službami. **Podle 90 % vedoucích sociálních odborů se ÚP ČR podílí na řešení nepříznivé situace klientů sociálních pracovníků obcí „téměř vždy“ nebo „často“** a dokonce 97 % vedoucích sociálních odborů/oddělení považuje „dobře nastavenou spolupráci s kontaktním pracovištěm ÚP ČR“ za faktor, který výkon sociální práce v přenesené působnosti usnadňuje.

Z případových studií dále vyplynulo, že spolupráce mezi obcemi a ÚP ČR probíhá zejména v oblasti agendy hmotné nouze, nicméně sociální pracovníci obcí zmiňovali i postupně stále častěji se objevující kooperaci v rámci agendy příspěvku na péči (PnP), kdy jsou sociální pracovníci obce kolegy z ÚP žádání o prošetření podnětů na zanedbávání péče či týrání pečovaných osob, sami sociální pracovníci obcí pak radí

klientům, jak podat žádost o PnP, co je to sociální šetření v rámci řízení o PnP apod. Nicméně, jak již bylo řečeno, jako dominantní je vnímána spolupráce v rámci agendy hmotné nouze, zejména v otázce finančního zajištění klienta z tohoto dávkového schématu.

Dle výsledků sekundární analýzy dat bylo po sociální reformě I často obtížné spolupráci s pracovníky kontaktních pracovišť ÚP ČR navázat. Výjimkou byly správní obvody, kde mezi pracovníky obou subjektů panovaly dobré osobní vztahy z dob před reformou. Výsledky případových studií a dotazníkového šetření realizovaných v rámci stávajícího projektu dokládají posun k lepšímu, **v řadě správních obvodů se již spolupráci a případně i společná setkávání alespoň v nějaké podobě ustavit podařilo, nicméně stále existují obce, kde tato spolupráce vážně nebo je zcela zablokována.** Konkrétně 17 % vedoucích sociálních odborů/oddělení ORP uvádělo, že jednou z okolností, které zapříčinily neúspěch při řešení obtížné životní situace klienta v uplynulém půl roce, byla právě skutečnost, že se nepodařilo při řešení daného případu navázat spolupráci s pracovníky kontaktního pracoviště ÚP ČR.

Sekundární analýza dat poukázala na **možné překážky spolupráce** mezi oběma subjekty, a to zejm. na:

- nedostatečné personální kapacity na obou stranách,
- problematická funkčnost společného informačního systému a jeho využívání,
- nejistotu ohledně předávání informací o klientech zejména v agendě PnP, ale v případě informací, které by mohly vést k odebrání dávky, i v agendě HN,
- nejasný rámec a parametry spolupráce v rámci agendy HN i PnP, včetně pravomocí sociálních pracovníků obcí a ÚP ČR při vzájemné spolupráci,
- pojetí vlastní role sociálními pracovníky ÚP ČR, resp. pojetí sociální práce v rámci agendy HN při ÚP ČR, které upřednostňuje dohled a disciplinaci klientů před jejich podporou.

V rámci případových studií bylo poněkud překvapivě téma spolupráce s ÚP ČR více akcentováno obcemi III. typu než obcemi II. typu, jejichž hlavní náplní sociální práce v přenesené působnosti dle platné legislativy by měl být právě podíl na agendě hmotné nouze. Sociální pracovníci obcí II. typu vnímali svou klientelu stejně široce jako sociální pracovníci ORP, lze se tedy domnívat, že legislativní zúžení sociální práce na obcích II. typu pouze na osoby v hmotné nouzi, nebo hmotnou nouzí ohrožené, v praxi uplatňováno není a bylo by žádoucí tuto skutečnost promítnout i do příslušné legislativy.

Kromě tohoto návrhu, který zazněl od metodiků sociální práce při KÚ, **doporučovali dále nejen metodici KÚ ale i vedoucí a sociální pracovníci vybraných ORP následující:**

- a. poskytnout sociálnímu pracovníkovi oporu, kdy v zájmu klienta nemusí či dokonce nesmí poskytovat určité informace o klientovi dalším subjektům, zejména ÚP ČR,
- b. posílit pravomoci sociálních pracovníků obcí při individuální práci s klienty v tom smyslu, aby mohli dát návrh na vyplacení dávky mimořádné okamžité pomoci závazný pro ÚP ČR, nebo aby tento typ dávek mohli přímo vyplácet na obci III. typu.

Spolupráce obecních úřadů ORP s krajem v rámci jeho samostatné působnosti při vytváření sítě sociálních služeb

Obce mají v rámci samostatné působnosti povinnost spolupracovat s krajem při určování sítě sociálních služeb a při přípravě a realizaci střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb. V rámci případových studií se objevovaly modely, kdy obce i kraje považovaly za důležitý vstup pro tyto aktivity informace o potřebách občanů v oblasti zajištění sociálních služeb, které sociální pracovníci působící v přenesené působnosti získávají při výkonu své činnosti. Na některých OÚ i KÚ však byly naopak tyto dvě oblasti striktně odděleny. Vedoucí pracovníci při KÚ považovali za žádoucí podpořit zajištění výkonu této samostatné působnosti povinností obcí vyššího typu plánovat sociální služby pro celý správní obvod a povinností obcí I. typu v oblasti součinnosti při poskytování nutných informací.

V přenesené působnosti pak obce III. typu, jak bylo uvedeno v kapitole 1.6.1, pravděpodobně budou vstupovat do jednání s krajem při řešení individuálních případů potřebných občanů, kterým není poskytována sociální služba, poskytnutí sociální služby nebo jiné formy pomoci, a to obvykle v situaci, kdy pro danou osobu není ve správním obvodu vhodná sociální služba vůbec přítomná, nebo nemá volnou kapacitu.

Zjištění, která přinesly případové studie i dotazníkové šetření, však naznačují, že pracovníci ORP patrně krajský úřad dosud jako partnera při řešení právě popsané situace nevnímají: V rámci dotazníkového šetření 52 % vedoucích sociálních odborů/oddělení ORP uvedlo, že příčinou neúspěchu při řešení obtížné životní situace klientů v uplynulém půl roce byla absence vhodné sociální služby v lokalitě, nebo její nedostatečná kapacita. Přesto se krajský úřad podle 84 % vedoucích sociálních odborů/oddělení podílí na řešení nepříznivých sociálních situací klientů sociálních pracovníků obcí „příležitostně/ojedinele“ či „vůbec“. Podobně i při rozhovorech se sociálními pracovníky ORP v rámci případových studií tito pracovníci uváděli, že pokud nastane uvedená situace, že v lokalitě není aktuálně k dispozici vhodná služba, tak hledají službu v jiném správním obvodu či kraji, pokud je to z hlediska životní situace klienta možné. **Většinou se ale cítí být v takové situaci bezmocní.** S odkazem na to, že utváření sítě sociálních služeb i lokálních politik v oblasti rozvoje sociálních služeb spadá do samostatné působnosti obcí a krajů, neuváděli účastníci kvalitativních výzkumných metod (tj. případové studie a fokusní skupiny) **žádné návrhy**, které by zvýšily jejich možnosti, jak ovlivnit dostupnost sociálních služeb pro občany. Pouze z řad metodiků KÚ zazněl požadavek na vyjasnění, kdo je vlastně na obci III. typu zodpovědný za zprostředkování/poskytnutí sociální služby osobě podle § 92 odstavce a) zákona o sociálních službách, zda je to starosta či tajemník. Toto se jevilo některým metodikům nejasné.

Celkově **nejčastěji ve správních obvodech i přímo v obcích chybí dle respondentů dotazníkového šetření sociální služby pro** tyto cílové skupiny:

1. pachatelé trestné činnosti (31 % SO, 26 % ORP),
2. osoby bez přístřeší, nebo nacházející se v nejistém či nevhodném bydlení (24 % SO, 17 % ORP),
3. oběti agrese, trestné činnosti či domácího násilí (24 % SO, 16 % ORP),
4. osoby s chronickým duševním onemocněním (22 % SO, 23 % ORP),
5. imigranti a azylanti (21 % SO, 19 % ORP).

Spolupráce se sociálními službami při výkonu sociální práce na obci v přenesené působnosti

Výsledky dotazníkového šetření dokládají, že z hlediska vedoucích sociálních odborů/oddělení ORP **jsou sociální služby vnímány jako nejdůležitější partner** při řešení nepříznivé sociální situace občanů (v těsném závěsu za sociálními službami pak jsou kontaktní pracoviště ÚP ČR). Dobře nastavená spolupráce s poskytovateli sociálních služeb usnadňuje dle 99 % vedoucích výkon sociální práce v přenesené působnosti na ORP a dle 98 % vedoucích se sociální služby „téměř vždy“ nebo „často“ podílejí na řešení nepříznivých sociálních situací klientů sociálních pracovníků obcí a více než v polovině případů, které se v nedávné době nepodařilo vyřešit, byla příčinou neúspěchu právě nedostupnost vhodné sociální služby. Tito vedoucí byli dále přesvědčeni, že

- sociální pracovník obce potřebuje dobrou znalost a orientaci v nabídce sociálních služeb v lokalitě (99 %),
- pro výkon sociální práce na obci je nezbytná dostatečně široká nabídka sociálních služeb (90 %),
- informace od pracovníků sociálních služeb mohou mít význam pro výkon sociální práce na obci v přenesené působnosti (81 %).

Uvedená spolupráce se sociálními službami dle výsledků případových studií spočívá především ve zprostředkování sociální služby a v depistáži, tedy v předání řešení obtížné životní situace pracovníkům sociální služby. Sami vedoucí sociálních odborů/oddělení se pouze částečně (61 %) klonili k tomu, že by sociální pracovník obce měl v situaci, kdy je žádoucí, aby klientovi bylo poskytováno současně více sociálních služeb, jejich poskytování koordinovat. Dále, jak již bylo uvedeno výše, vedoucí sociální pracovníci ORP nebyli jednotní v otázce, zda se sociální pracovníci obce mají aktivně podílet (zejména skrze předávání relevantních informací o potřebách v terénu) na utváření místní sítě sociálních služeb.

Sociální pracovníci obce pak sami považují vytvoření dobrých kontaktů s lokálními poskytovateli sociálních služeb a znalost toho, co klientům jednotlivé služby nabízejí, za důležitou součást své práce. S poskytovateli sociálních služeb se tak kromě řešení konkrétních případů setkávají v rámci komunitního plánování sociálních služeb, pokud jsou do tohoto procesu sami zapojeni, a v rámci stáží, které se postupně ustavují jako běžná forma dalšího vzdělávání sociálních pracovníků obcí.

Spolupráci však dlouhodobě, neboť tento problém se objevuje již v sekundární analýze dat shromážděných v roce 2012 a byl zmiňován i v rámci současných výzkumných aktivit, v řadě obcí komplikuje nejasnost ohledně vzájemného sdílení informací při poskytování pomoci společnému klientu, resp. možnost tohoto sdílení pouze se souhlasem daného klienta.

Pohled samotných poskytovatelů sociálních služeb na spolupráci se sociálními pracovníky obce pak přineslo průřezové dotazování poskytovatelů vybraných sociálních služeb (podrobně viz dílčí výstup *WP7_Sociální práce v přenesené působnosti na obcích III. typu z perspektivy poskytovatelů sociálních služeb*). Oslovení experti z řad poskytovatelů sociálních služeb vnímali ve spolupráci se sociálními pracovníky obce velký potenciál. **Z expertních stanovisek je patrné, že pracovníci sociálních služeb vnímají výkon sociální práce na obci jako významný, či spíše nepostradatelný zdroj poskytnutí pomoci a podpory lidem v obtížných životních situacích nebo jejich blízkým.** Negativní zkušenosti s výkonem obecní sociální práce oslovení experti obvykle prezentovali nikoli jako typické příklady, ale spíše je uváděli v kontrastu s příklady dobré praxe, které obvykle charakterizovali jako angažovanou obecní sociální práci, vycházející ze zájmu jak volených reprezentantů, tak řadových sociálních pracovníků a vedoucích sociálních odborů hledat zdroje pomoci pro

občany v náročných životních situacích. Toto pojetí je pak experty spojováno s vytvářením široké sítě spolupracujících subjektů, včetně sociálních služeb.

Na druhou stranu ale bylo možné ve výpovědích poskytovatelů sociálních služeb rozpoznat tři **faktory, které mohou naplnění tohoto potenciálu v řadě obcí brzdit: (1) organizační vlivy spojené s výkonem sociální práce na obci; (2) pojetí práce s klientem sociálními pracovníky obcí; (3) osobní předpoklady sociálních pracovníků obcí.**

Za organizační vlivy lze považovat zejména stanoviska a názory volených zástupců obce o významu sociální práce pro obec a její obyvatele a z toho plynoucí rozsah podpory, které se sociálním pracovníkům obce pro jejich činnost dostává. Je také zřejmé, že reprezentanti sociálních služeb nerozlišují výkon sociální práce na obci v přenesené a samostatné působnosti, přesněji, že pro jejich každodenní praxi je toto rozlišení patrně irelevantní. A to jak z hlediska zajištění činnosti jejich organizace, tak z hlediska zajištění podpory klientům, kterým poskytují skrze sociální službu pomoc. Obě roviny sociální práce na obci (samostatná a přenesená) ve výpovědích expertů v podstatě splývají a lze předpokládat, že stejně tak další pracovníci, klienti služeb ani veřejnost nerozlišuje organizační uspořádání výkonu obecní sociální práce.

Jako významný prvek byla experty označena spolupráce, či přímo kooperace mezi pracovníky obce a sociálními službami v zájmu úspěšného řešení situace klienta, za možné zdroje této spolupráce byly označeny jak činnosti související s výkonem sociální práce v přenesené působnosti (case management, případové konference apod.), tak např. využití agendy plánování služeb, koordinace pomoci na lokální úrovni, síťování zdrojů pomoci a podpory, což jsou aktivity typické pro samostatnou působnost obce v této oblasti. Spolupráce mezi obcí a sociálními službami je pak považována za podstatný nástroj získávání poznatků o potřebách lidí v obtížných životních situacích.

Co se týká pojetí práce s klientem, zástupci sociálních služeb různými způsoby a na základě prezentace řady příkladů z praxe zdůrazňovali zejména omezený zájem sociálních pracovníků obcí o využití jejich zevrubnější zkušenosti s klienty, resp. dobré praxe při řešení jejich životních situací. Pracovníci působící v sociálních službách se obvykle dlouhodobě specializují na klienty určité cílové skupiny, průběžně se obeznamují s novými přístupy a metodami práce s touto klientelou. Tento potenciál zůstává z jejich pohledu často nevyužitý. Sociální pracovníky obce vnímají spíše jako univerzálně profesně zaměřené a spolupráci mezi obcí a sociálními službami proto považují za žádoucí v zájmu poskytnutí adekvátní pomoci. Zkušenosti expertů naznačují, že nejen výše zmiňovanou spolupráci, ale celkové pojetí práce s klientem mohou významně ovlivňovat také osobní předpoklady a kompetence sociálních pracovníků obce. Pracovníky znevýhodňují zejména absentující supervize a dlouhodobě neřešené pracovní a organizační tlaky, které významně u pracovníků obce zvyšují riziko syndromu vyhoření, limitované možnosti průběžného vzdělávání a obeznamenost s novými přístupy a dobrou praxí (v ČR i zahraničí) v oboru sociální práce.

Spolupráce s obcemi ve správním obvodu obce s rozšířenou působností

Spolupráce s obcemi se dle sekundární analýzy dat, případových studií i fokusních skupin určených pro ORP **odehrává převážně ve dvou oblastech - v oblasti zajištění dostupnosti sociální práce v celém SO (informovanost) a při zajišťování poskytování sociálních služeb osobám ve správním obvodu.** Naopak o **metodickém vedení sociálních pracovníků obcí II. typu působících v rámci přenesené působnosti se nezmiňoval nikdo.**

Co se týče **zajištění dostupnosti sociální práce v celém správním obvodu ORP**, cílem vedoucích sociálních odborů/oddělení ORP bylo informovat zejm. starosty obcí I. typu takovým způsobem, aby věděli, v jakých situacích se mohou obrátit s žádostí

o pomoc na sociální odbor ORP, případně na které konkrétní pracovníky, případně poskytnout těmto obcím informační materiály k sociálním službám apod. Nicméně jak vedoucí ORP, tak sociální pracovníci dotázaní v rámci případových studií sdíleli stereotypní představu, že na obcích I. typu téměř žádní potenciální klienti pro sociální práci v přenesené působnosti nejsou, neboť tam stále funguje sousedská výpomoc. To ovšem může být v řadě případů mylná až život ohrožující představa. Uplatňování tohoto stereotypu v praxi nicméně ladí s nižší aktivitou sociálních pracovníků ORP mimo samotnou obec indikovanou v rámci sekundární analýzy dat.

V oblasti **zajištění sociálních služeb pro klienty ve správním obvodu ORP** pak dotázaní hovořili zejména o vyjednávání finanční spoluúčasti domovských obcí těchto klientů na hrazení služby sociální péče. Toto se dělo buď ad hoc při řešení konkrétních případů nebo byla v rámci SO ORP ustavena systematická spolupráce se všemi obcemi v rámci střednědobého plánování sociálních služeb - toto plánování na úrovni ORP pro danou obec případně i celý správní obvod využívalo přibližně 75 % obcí, které se zúčastnily dotazníkového šetření. Z řad dotazovaných pracovníků ORP pak zazněl také návrh na legislativní posílení součinnosti obcí v SO při zajišťování sociální pomoci, zvláště pak při zajišťování sociálních služeb v SO.

Při dotazníkovém šetření pak celkově jako faktor, který usnadňuje výkon sociální práce v přenesené působnosti, hodnotilo existenci spolupráce s dalšími obcemi v SO ORP 71 % vedoucích sociálních odborů/oddělení ORP jako „určitě usnadňující“ a dalších 24 % jako „spíše usnadňující“. Nicméně pouze 10 % vedoucích uvedlo, že se obce v SO „téměř vždy“ podílejí na řešení nepříznivé sociální situace klientů a 37 % respondentů uvedlo, že se podílí „často“. Zkušenost s nespoluprací obce, zejména v oblasti financování služby konkrétnímu klientovi, jakožto překážkou úspěšného poskytnutí pomoci uvedlo 10 % vedoucích sociálních odborů/oddělení ORP.

Spolupráce s dalšími subjekty při výkonu sociální práce v přenesené působnosti na obcích

Rozhovory v rámci případových studií i výsledky dotazníkového šetření poukázaly na to, že sociální pracovníci obcí v rámci výkonu sociální práce v přenesené působnosti spolupracují i s dalšími subjekty. Jako nejvýznamnější byla uváděna spolupráce s: pracovníky OSPOD a dalších odborů OÚ, s praktickým lékařem/ zdravotnickým zařízením, s komerčními poskytovateli pomoci (např. ubytovny), městskou policií, ČSSZ, se soudy a probační a mediační službou.

Nejen sociální pracovníci ORP, ale i metodičtí pracovníci KÚ však vnímali pozici sociálního pracovníka vůči těmto subjektům jako slabou a navrhovali učinit stanovisko sociálního pracovníka obce ohledně řešení individuálních případů závazným pro další pomáhající subjekty, zejm. již výše zmíněné ÚP (v oblasti MOP), ale i lékařské služby (nutnost vyšetření), bytové komise obcí apod.

2. Návrhy inovací nelegislativní i legislativní povahy

Vyčlenění činností sociální práce dle §§ 92 a 94 ZSS a § 7 a §§63-65a ZoPHN do působnosti státní správy a jejich svěření krajským a obecním úřadům obcí III. a II. typu v přenesené působnosti má dle výsledků výzkumu řadu pozitiv, kterých by se obtížně dosahovalo, pokud by byla tato agenda uložena obcím v samostatné působnosti, nebo pokud by byla vyčleněna mimo obecní a krajské úřady, jedná se zejména o:

- **zachování výkonu této agendy i po sociální reformě I na všech obcích III. a v současné době už i na obcích II. typu,**
- **financování ze státního rozpočtu, které již nyní garantuje alespoň minimální rozsah výkonu této agendy,**
- **možnosti působení na kvalitu výkonu této agendy** prostřednictvím metodického vedení KÚ a MSPV, podpory sociálních pracovníků na obcích a kontrol,
- **usnadnění interakcí mezi sociálními pracovníky působícími v přenesené působnosti a samosprávou, zejm.:**
 - o vedoucí sociálních odborů se často účastní jednání rady a zastupitelstva,
 - o sociální pracovníci působící v přenesené působnosti jsou obvykle v úzkém kontaktu s pracovníky zajišťujícími plánování sociálních služeb, či jsou přímo touto činností sami pověřeni.

Tyto interakce zefektivňují výkon sociální práce na obci, neboť poskytují sociálním pracovníkům rychlý přístup k aktuálním informacím a někdy i zdrojům, které jsou důležité pro jejich činnost. Současně tyto interakce ať již záměrně, či nezáměrně působí na povědomí samospráv o existenci a významu sociální práce, což je důležitý přínos při jednání se samosprávou o sociální oblasti svěřené jí do samostatné působnosti, který by byl stěžejí dosahován, pokud by sociální práci v lokalitách zajišťoval samostatný úřad.

Výzkumem realizovaným v rámci tohoto projektu však byla rozpoznána i řada slabých míst současného výkonu této agendy a jejího legislativního vymezení, které dle výzkumné evidence mohou za určitých okolností, zejména souvisejících s rolí samosprávy, výkon této agendy značně limitovat. Hlavní problematické prvky jsme shrnuli v rámci kapitoly 1 „Syntéza dosažených poznatků“. Návrhy inovací v podobě doporučení nelegislativní i legislativní povahy v návaznosti na tato zjištění sledují tři základní cíle:

- garance zajištění stejného základního rozsahu výkonu sociální práce v přenesené působnosti ve všech správních obvodech obcí III. a II. typu,
- podpora rozvoje výkonu této agendy,
- podpora spolupráce s dalšími subjekty v rámci výkonu sociální práce na obcích II. a III. typu vykonávané v přenesené působnosti.

2.1 Doporučení směřující k zajištění základního rozsahu výkonu sociální práce v přenesené působnosti

2.1.1 Vymezení sociální práce v přenesené působnosti

Popis problému: Vymezení sociální práce v přenesené působnosti bylo zejména při kvalitativních šetřeních vnímáno jako velmi „vágní“, „gumové“, bez vymezení jasných mantinelů rozsahu činností sociálního pracovníka „kam až může jít“ apod. To dle dotázaných oslabovalo pozici sociálního pracovníka i agendy jako takové vůči samosprávě, umožňovalo zajišťovat sociální práci i ve velmi minimalistické podobě, přivádělo sociální pracovníky do dilematických až riskantních situací při poskytování sociální pomoci občanům. Role sociálních pracovníků vůči dalším subjektům (zejm. ÚP ČR, lékaři a zdravotnická zařízení) byla vnímaná jako slabá, což při poskytování sociální pomoci občanům v některých typických případech (zejm. osoby s materiálními problémy, osoby s psychiatrickými potížemi) obvykle způsobuje odklad řešení jejich situace, či její řešení zcela znemožňuje.

Doporučení: Na základě výzkumu a jednání fokusních skupin určených pro vedoucí sociálních odborů/oddělení ORP zaměřených na diskusi předběžně formulovaných návrhů změn v agendě sociální práce v přenesené působnosti byla formulována následující doporučení směřující ke zpřesnění vymezení obsahu a rozsahu sociální práce v přenesené působnosti dle ZSS:

- Zpřesnění náplně práce sociálního pracovníka v přenesené působnosti v *Katalogu prací ve veřejných službách a správě*.
- Vymezení a rozšíření pravomocí sociálního pracovníka obce vůči dalším subjektům v ZSS: ke stanovisku sociálního pracovníka by měly povinně přihlížet další pomáhající subjekty - např. ÚP, lékařská zařízení, Policie ČR).

Typ doporučení: legislativní i nelegislativní

2.1.2 Rozšíření přenesené působnosti obecních úřadů II. typu i o § 92 ZSS

Popis problému: Na základě provedeného výzkumu se jeví jako neúčelné omezovat rozsah sociální práce v přenesené působnosti na obcích II. typu pouze na cílovou skupinu osob v hmotné nouzi. Sociální pracovníci obcí II. typu často pracují se všemi cílovými skupinami v dané lokalitě, neboť obvykle požívají důvěru tamních obyvatel a disponují dobrou znalostí lokality i místních obyvatel a jejich potíží. Obyvatelé obcí II. typu mají tedy přirozený sklon se nejprve o pomoc obracet právě na sociální pracovníky „své“ obce, nikoliv na sociální pracovníky při OÚ obce III. typu. Rovněž metodici sociální práce při KÚ vnímali legislativní omezení sociální práce v přenesené působnosti na obcích II. typu jako neodůvodnitelné.

Doporučení: Rozšířit přenesenou působnost obecních úřadů II. typu v oblasti sociální práce o § 92 d) ZSS.

Typ doporučení: legislativní

2.1.3 Účelově vázaná dotace MPSV na výkon sociální práce v přenesené působnosti

Popis problému: Zavedení účelové dotace MPSV pouze částečně podpořilo stabilizaci personálního zajištění sociální práce v přenesené působnosti na krajských úřadech a obecních úřadech obcí II. a III. typu. Kvůli skutečnosti, že o dotaci je třeba žádat každoročně, přičemž z hlediska OÚ i KÚ nelze v současné době předvídat, v jaké výši bude pro následující rok dotace přiznána, nebyly počty sociálních pracovníků na řadě OÚ navýšeny. Dále potenciál dotace směřující k posílení nezávislosti výkonu sociální práce v přenesené působnosti na rozhodování samospráv obcí i krajů, a to nejen v oblasti personálního zajištění, ale i dalších aspektů výkonu této agendy (zejména další vzdělávání, působení v celém SO nejen v samotné obci), nebyl zcela naplněn, neboť výše dotace na řadě obcí (zejména III. typu) ve druhém roce existence dotace nepokrývala ani polovinu nákladů spojených s výkonem agendy.

Doporučení: Proto, aby účelová dotace MPSV na výkon sociální práce v přenesené působnosti účinně podpořila vytvoření personálních a organizačních podmínek umožňujících na všech obcích II. a III. typu zajištění výkonu agendy v žádoucím rozsahu definovaném v Doporučeném postupu č. 1/2012 by měla výše dotace 100% krýt náklady této agendy, nebo alespoň výše složky dotace určené na mzdové prostředky by měla být stanovena přinejmenším pro dvouletá období.

Typ doporučení: nelegislativní

2.1.4 Personální zajištění výkonu sociální práce v přenesené působnosti na obcích II. a III. typu

Popis problému: Sociálních pracovníků působících v přenesené působnosti dle zákona č. 108/2006 Sb., a č. 111/2006 Sb. bývá na MÚ ORP výrazně méně než např. pracovníků OSPOD (1:4 až 1:10), na OÚ obcí s POU není výjimkou, že sociální práce je zajišťována pouze např. 0,3úvazkem. Na některých MÚ/OÚ se nepodařilo navýšit počet úvazků vyčleněných na sociální práci ani po zavedení účelové dotace MPSV, např. z důvodu, že samospráva odmítala navyšovat počet pracovníků OÚ. Tajemníci i politická reprezentace se v rámci výzkumu shodovala, že pokud by existoval závazný předpis o počtu úvazků vyčleněných na sociální práci v přenesené působnosti doprovázené odpovídající výší účelové dotace, tak by ho respektovali.

Doporučení: Prostřednictvím vhodného právně závazného dokumentu uložit obecním úřadům obcí III. a II. typu, aby vyčlenily na agendu sociální práce v přenesené působnosti přiměřený objem pracovních úvazků sociálních pracovníků OÚ. Stanovení přiměřeného objemu pracovních úvazků vyčleněných pro sociální práci v přenesené působnosti by se měl dle diskuse s vedoucími sociálních odborů/oddělení ORP v rámci fokusních skupin odvíjet od následujících parametrů zjišťovaných pro daný správní obvod obce II. nebo III. typu: rozlehlost správního obvodu z hlediska dojezdovosti, počet příjemců dávek pomoci v hmotné nouzi, počet příjemců příspěvku na péči, míra nezaměstnanosti, dostupnost sociálních služeb v SO, přítomnost specializovaného zdravotnického zařízení (zvláště psychiatrické nemocnice) /vězeňského zařízení/ železničního uzlu.

Typ doporučení: legislativní

2.1.5 Kumulované pracovní náplně sociálních pracovníků působících v přenesené působnosti

Popis problému: Sociální pracovníci působící v přenesené působnosti měli nezřídka na starosti i další agendy - sociální kurátorství, opatrovnictví, sociální pohřby, zvláštního příjemce důchodových dávek, komunitní plánování sociálních služeb, parkovací průkazy, vydávání Euroklíče apod. Toto bylo respondenty vnímáno někdy jako výhoda (depistáž), ale výzkumem byla rozpoznána i rizika - sociální pracovník se může dostávat do střetu zájmů (zejména agenda přestupků, někdy i účast v bytové komisi, či vybírání poplatků za komunální odpad apod.), ostatní agendy mohou převážit nad sociální prací v přenesené působnosti. Druhé z rizik by nenastávalo, pokud by byly závazně stanoveny výše úvazků vyčleněných pro sociální práci v přenesené působnosti - viz návrh opatření 2.1.4. Nižší uvedené doporučení proto cílí pouze na eliminaci prvního z uvedených rizik.

Doporučení: Do příslušného právně závazného dokumentu včlenit zákaz pověřovat sociálního pracovníka obce působícího v přenesené působnosti výkonem takových dalších agend, při jejichž výkonu by se mohl dostat do situace střetu zájmu. Spíše než výčet konkrétních agend se jeví jako vhodnější obecná formulace, která bude aplikována jednotlivými OÚ individualizovaně.

Typ doporučení: legislativní

2.1.6 Začlenění agendy sociální práce v přenesené působnosti do struktury obecních úřadů

Popis problému: Sociální pracovníci působící v přenesené působnosti neměli často vlastní oddělení (na rozdíl od agendy SPOD) a pokud ho měli, pak v některých případech toto oddělení nemělo vlastního vedoucího. Často tak byli organizačně podřazeni přímo pod vedoucího odboru. Pokud se však vedoucí odboru zaměřoval pouze na agendu SPOD, pak sociální pracovníci pro přenesené působnost podle ZSS a ZoPHN neměli fakticky žádného vedoucího, řídili se sami, nikdo neobhajoval jejich zájmy v rámci úřadu, agenda sociální práce v přenesené působnosti se stávala na úřadu „neviditelnou“.

Doporučení: Nadřízené orgány by měly tajemníkům obcí II. a III. typu důrazně doporučit, aby agenda sociální práce v přenesené působnosti měla vždy vedoucího pracovníka kvalifikovaného dle ZSS pro výkon sociální práce a touto agendou se rovněž v praxi zabývající - tj. buď vedoucího samostatného oddělení, nebo vedoucího odboru, který má současně část úvazku vyčleněnu pro sociální práci v přenesené působnosti.

Typ doporučení: nelegislativní

2.1.7 Vztah mezi samosprávou obcí a výkonem sociální práce v přenesené působnosti

Popis problému: Výzkumem bylo identifikováno různorodé pojetí tohoto vztahu od úplného oddělení po vměšování se místostarosty do individuální sociální práce s klienty. Výraznou roli hrála míra informovanosti a vůle samosprávy respektovat specifika výkonu agendy sociální práce v přenesené působnosti. Dále skutečnost, že samospráva ovlivňuje personální a organizační aspekty řízení OÚ přivádí sociální pracovníky pro přenesenou působnost na obci II. i III. typu do situace, kdy v podstatě pracují pro „dva pány“ - stát a samosprávu. V některých situacích (např. zadlužení klienti, lidé bez domova či s problémy v oblasti bydlení apod.) mohou být zájmy samosprávy v rozporu s dobrým výkonem SPR v PP.

Doporučení: Nezávislost sociální práce v přenesené působnosti vůči samosprávě do značné míry posilují doporučení 2.1.3 a 2.1.4. Jelikož však má pro efektivní výkon sociální práce v přenesené působnosti spolupráce se samosprávou a samosprávnými agendami zásadní význam (viz úvodní pasáže kapitoly 2), jeví se za prvé jako žádoucí zvýšení informovanosti samospráv o sociální práci v přenesené působnosti. Konkrétně doporučujeme vytvoření informačních materiálů srozumitelných pro širokou veřejnost (a tedy i samosprávy) o rozsahu, obsahu, činnostech sociální práce v přenesené působnosti i s příklady jejích přínosů pro obce a občany a školení určené pro vedoucí sociálních oddělení ORP a sociální pracovníky obcí s POU zaměřené na to, jakým způsobem efektivně osvětově působit na členy samosprávy. Za druhé doporučujeme zavedení povinnosti, aby každý obecní úřad II. a III. stupně měl v rámci organizační struktury vnitřním předpisem písemně zpracovaná oprávnění a povinnosti sociálních pracovníků působících v přenesené působnosti vůči samosprávě obce a naopak, tato pravidla by měla být zpracována na míru dané obci.

Typ doporučení: legislativní i nelegislativní

2.1.8 Standardizovaný záznam sociálního pracovníka

Popis problému: Všichni respondenti hovořili o tom, že sociální práce se obtížně vykazuje vůči tajemníkovi/samosprávě. To přináší obtíže při vyjednávání o personálním zajištění agendy a při objasňování významu agendy pro obec. Vedoucí pracovníci účastníci se fokusních skupin zaměřených na diskusi návrhů opatření většinou vnímali Standardizovaný záznam ve stávajícím obsahovém a technickém provedení jako nevhodný nástroj nejen pro vykazování činnosti sociálních pracovníků, ale i pro záznam průběhu samotné sociální práce, pro tyto účely obvykle vedou paralelně vlastní spisovou dokumentaci případu. Z uvedeného vyplývá nezbytnost modifikace nástroje Standardizovaný záznam sociálního pracovníka.

Doporučení: Centrální řídicí orgán by měl ve spolupráci s metodiky sociální práce KÚ, sociálními pracovníky OÚ a firmou OKsystém, která v současné době IT aplikaci Standardizovaného záznamu zajišťuje, modifikovat stávající Standardizovaný záznam jak po obsahové stránce, po stránce jeho uživatelské obsluhy a využití dat do záznamu zapisovaných tak, aby se zvýšila jeho využitelnost v každodenní praxi sociální práce a při statistickém vykazování činnosti sociálních pracovníků. Modifikovaný nástroj a aplikaci bude třeba doplnit podrobným manuálem a školeními jeho uživatelů.

Typ doporučení: legislativní i nelegislativní

2.1.9 Kontrola výkonu sociální práce v přenesené působnosti zajišťovaná krajskými úřady

Popis problému: Dle zkušenosti krajských metodiků pro sociální práci i sociálních pracovníků obcí není obsah kontroly vykonávané KÚ vůči obcím III. a II. typu jednotný. Současně se jeví, že z hlediska každodenního výkonu agendy je podstatnější tzv. „metodický den“, kterým většina KÚ kontrolu doprovází, neboť se zaměřuje především na postupy práce s klientem, nikoliv pouze na kvalifikaci sociálních pracovníků a zpracování Standardizovaného záznamu sociálního pracovníka.

Doporučení: Nadřízený orgán by měl společně s metodiky sociální práce krajských úřadů vytvořit jednotnou metodiku provádění kontroly výkonu sociální práce v přenesené působnosti, která by ustavila jako nedílnou součást kontrolní činnosti i metodickou supervizi.

Typ doporučení: nelegislativní

2.2 Doporučení směřující k rozvoji výkonu agendy sociální práce v přenesené působnosti

2.2.1 Uplatňování širší škály metod sociální práce sociálními pracovníky obcí II. a III. typu

Popis problému: Při výkonu praxe sociální práce v přenesené působnosti převažují přístupy směřující k individuální práci s klientem a poskytování sociálního poradenství. Na obcích II. typu je toto pojetí sociální práce spojováno s limitovanou možností sociálního pracovníka navazovat činnost na další subjekty poskytující pomoc a dále vysokou mírou kumulace úvazků, která znesnadňuje identifikaci s rolí sociálního pracovníka. Na obcích III. typu lze zaznamenat částečně protichůdnou argumentaci, kdy je sociální práce vymezována jako vstupní forma poskytnutí pomoci, která je pak následně delegována na další v místě působící subjekty. Praxe se tak pouze omezeně přibližuje naplnění představy sociální práce zahrnující širší spektrum metod práce s klientem, jako je komunitní a skupinová sociální práce.

Doporučení: Zpracování podrobnější metodiky, manuálu nebo doporučujícího postupu, obsahující popis a výklad metod sociální práce a přístupů k práci s klientem, s uvedením příkladů dobré praxe využití jednotlivých metod a přístupů. Materiál bude mít podpůrný význam jak pro samotné sociální pracovníky obce (detailnější vymezení jejich práce), tak zejména pro vedoucí pracovníky, kteří vyjednávají se zástupci samosprávy o zaměření a obsahu práce řadových pracovníků. Současně podrobnější rozpracování metod sociální práce bude napomáhat poskytování metodické podpory ze strany pracovníků krajských úřadů, případně pracovníků MPSV.

Typ doporučení: nelegislativní

2.2.2 Monitoring potřeb a rozpoznání sociálních rizik ve správním obvodu

Popis problému: Při výkonu praxe sociální práce v přenesené působnosti jsou uplatňovány navykly způsoby rozpoznávání potřeb obyvatel správního obvodu, mnohde dominují plošná kvantitativní šetření s nízkou vypovídací hodnotou popisu reality. Případně jsou potřeby monitorovány pouze pro danou obec s rozšířenou působností bez hlubšího porozumění životním situacím a sociálním jevům v obcích správního území. Takové pojetí znesnadňuje jednak sledování dynamiky potřeb, zejména pak rozpoznání nových sociálních jevů a osob, které se ocitají v nepříznivých sociálních situacích. Směřuje spíše ke zdůraznění tradičních cílových skupin (senioři, osoby s handicapem) a zažitých postupů poskytování pomoci a podpory. S tímto souvisí také v praxi sociální práce v přenesené působnosti převažující pasivní depistáž, která neumožňuje eliminovat nebo včas určit riziko ohrožení nežádoucími sociálními jevy nebo riziko vzniku potenciální vyloučené lokality.

Doporučení: Zpracování podrobnější metodiky, manuálu nebo doporučujícího postupu, obsahující popis a výklad metod, technik a postupů pro rozpoznávání potřeb ve správním území obce s rozšířenou působností. Pro posílení dobré praxe v této agendě pak tuto pasivní formu odborné podpory bezprostředně propojit s nabídkou dalšího vzdělávání sociálních pracovníků obce různými formami (kurzy, skupinové konzultace, expertní konzultace), které zprostředkují znalosti a dovednosti potřebné pro monitoring potřeb a rozpoznání sociálních rizik přímo v návaznosti na potřeby praxe a charakteru

daného území. Obdobně rozvíjet kompetence pracovníků potřebné pro uplatnění aktivních forem depistáže v návaznosti na terénní sociální práci.

Typ doporučení: nelegislativní

2.2.3 Supervize

Popis problému: Ačkoliv je v rámci profese sociální práce pravidelná supervize vnímána jako důležitý podpůrný prvek, respondenty při kvalitativních rozhovorech nebyla tematizována jako významná a rovněž v dotazníkovém šetření se umístila na předposledním místě mezi faktory, které výkon SPR usnadňují (pouze 29 % bylo rozhodně přesvědčeno, že výkon SRP usnadňuje). Při jednání fokusních skupin zaměřených na diskusi navrhovaných opatření vedoucími sociálních odborů/oddělení ORP se ukázalo, že většina vedoucích není o účelu a formách supervize dostatečně informována, a proto ji vyhodnocuje jako zbytečnou aktivitu. Nicméně tam, kde supervizi dlouhodobě využívali, referovali o pozitivních dopadech jak na samotný výkon sociální práce v přenesené působnosti, tak na sociální pracovníky.

Doporučení: Zavést povinnou supervizi pro sociální pracovníky působící v přenesené působnosti alespoň 1x za 3 měsíce.

Typ doporučení: legislativní

2.2.4 Metodické vedení obcí krajským úřadem

Popis problému: Metodické vedení KÚ považovalo za rozhodně usnadňující faktor výkonu sociální práce v přenesené působnosti pouze 41 % respondentů a ani při rozhovorech na obcích nebylo vnímáno sociálními pracovníky jako významný prvek při výkonu agendy. Jeví se tak, že současná podoba metodického vedení poskytuje sociálním pracovníkům při každodenním výkonu této agendy pouze omezenou oporu. Vzhledem k obecnému legislativnímu vymezení agendy sociální práce v přenesené působnosti by však měla být metodická role krajských úřadů výrazně větší, neboť by měla konkretizovat tuto legislativu pro potřeby praxe.

Doporučení: Nadřízený orgán by měl společně s metodiky sociální práce krajských úřadů vytvořit metodické materiály konkretizující legislativní ustanovení obsažená v § 92 ZSS a v §§ 63-65a ZoPHN v rámci každodenní praxe výkonu této agendy na obcích II. a III. typu. Dále by jednotlivé KÚ měly alespoň 1x za rok systematicky zjišťovat potřeby obcí v jejich SO v oblasti metodické podpory a dalšího vzdělávání a tyto zjištěné potřeby zohledňovat v rámci své metodické činnosti.

Typ doporučení: nelegislativní

2.3 Doporučení směřující k podpoře spolupráce s dalšími subjekty v rámci výkonu sociální práce v přenesené působnosti

2.3.1 Metody spolupráce s dalšími subjekty při individuální sociální práci a vymezení kompetencí/pravomocí

Popis problému: Při výkonu praxe sociální práce v přenesené působnosti jsou pouze v omezeném rozsahu uplatňovány postupy směřující ke spolupráci subjektů, které se aktivně podílejí nebo se potenciálně mohou podílet na řešení nepříznivé životní situace klientů, zejména pak postupy směřující ke koordinaci poskytování pomoci a podpory až už jednotlivcům, skupinám klientů nebo komunitám. Za příčinu stávající praxe lze považovat zejména nevyjasněné kompetence klíčových subjektů (obce, KoP ÚP ČR, policie, poskytovatelé sociálních služeb, ambulantní lékaři, zdravotnická zařízení, školská a výchovná zařízení) a nevyjasněný statut sociálních pracovníků obce při poskytování informací o klientovi. Nastavení spolupráce mezi pracovníky obce a zástupci dalších subjektů relevantních pro řešení nepříznivé sociální situace má převážně charakter předání klienta, předání nebo ověřování informací o klientovi, spíše okrajově probíhá koordinace nebo nastavení společného postupu intervence. Jako forma spolupráce je chápána také účast sociálních pracovníků v platformách vznikajících v souvislosti s přípravou střednědobých plánů.

Doporučení: Zpracování podrobnější metodiky, manuálu nebo doporučujícího postupu, obsahující popis a výklad takových přístupů v práci s klienty, které napomáhají řešit nepříznivou situaci komplexně, pracovat s osobami které tvoří jejich přirozenou sociální síť a vytvářejí prostor pro participaci relevantních subjektů - včetně klientů nebo jejich zákonných zástupců - na dohodě o rozsahu a obsahu vhodné intervence (případové konference, síťování služeb, case management apod.). Nabídka vzdělávání směřující k rozvoji znalostí a dovedností pro uplatnění těchto přístupů a metod v praxi sociální práce. Jednoznačné určení kompetencí/pravomocí pracovníků při výkonu sociální práce v přenesené působnosti při sdílení informací a poznatků o osobě klienta, tzn. úprava příslušných částí (§ 92) zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a příslušných ustanovení zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi.

Typ doporučení: nelegislativní i legislativní

2.3.2 Sociální práce v přenesené působnosti a plánování rozvoje sociálních služeb

Popis problému: Výkon sociální práce v přenesené působnosti jen zčásti a spíše nekonceptně navazuje na plánování rozvoje sociálních služeb ve správním území a na proces vytváření střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb. Výkon sociální práce v přenesené působnosti a v samostatné působnosti na jedné straně v každodenní praxi významně prostupuje (zejména s ohledem na široké nastavení pracovní agendy v rámci úvazku sociálních pracovníků), na straně druhé není jednoznačně definována úloha sociální práce a poznatky sociálních pracovníků z jejich praxe jako významný zdroj pro doložení potřeb ve správním území při formulaci priorit a sestavování střednědobých plánů. Samotný proces plánování rozvoje sociálních služeb na místní úrovni v zájmu posílení dostupnosti pomoci a podpory je potom pojmán jako administrativní úkon a dochází ke zpochybnění významu sociálního pracovníka v roli koordinátora tohoto procesu. Tendence k vytěsnění významu sociální práce bývají uplatněny i v případech, kdy je zpracování střednědobého plánu realizováno s využitím metody komunitního

plánování, tedy metody sociální práce postavené na principu participace osob v nepříznivých životních situacích, což vyžaduje dostatečnou odbornou přípravu v oboru sociální práce.

Doporučení: Zpracování podrobnější metodiky, manuálu nebo doporučeného postupu zaměřeného na význam a přínos propojení výkonu sociální práce v přenesené a samostatné působnosti. Vytvoření vzdělávacího modulu zaměřeného na rozvoj znalostí a dovedností zaměřených na zpracování podnětů, zkušeností a informací, se kterými se sociální pracovník seznamuje při výkonu své činnosti, a jejich efektivní využití jako podpůrných argumentů pro koncipování sítě pomoci a podpory na místní úrovni. Konkretizace činnosti sociálního pracovníka ve smyslu vyjasnění role sociální práce při plánování sociálních služeb a zpracování koncepce rozvoje místní sítě poskytovatelů pomoci a podpory. Doporučujeme zvážit zpřesnění ustanovení § 92 písmene d) zákona č. 108/2006 Sb. a analogicky pro KÚ i ustanovení § 93 písmene c) zákona č. 108/2006 Sb.; případně zpřesnění náplně práce sociálního pracovníka v oblasti koordinace plánování sociálních služeb v Katalogu prací.

Typ doporučení: nelegislativní i legislativní

3. Návrhy inovací propojené s výzkumnou evidencí

Poznámka: Odkazy na výzkumnou evidenci u jednotlivých oblastí inovací jsou uvedeny ve formě „zkratka názvu dílčího výstupu: stránky obsahující příslušnou výzkumnou evidenci“, např.: „WP1:21-23“. Zkratky názvů dílčích výstupů projektu jsou následující:

Zkratka	Plný název dílčího výstupu projektu
WP1	WP1_ Legislativní analýza
WP2	WP2_ Rešerše publikovaných odborných studií v období 2012-2016
WP3	WP3_ Sekundární analýza kvalitativních dat
WP4	WP4_ Sociální práce v přenesené působnosti na krajích a obcích III. a II. typu: Shrnutí výsledků analýzy kvalitativních případových studií
WP5.1	WP5.1_ Fokusní skupina 10.5.2016: celkové shrnutí
WP5.2	WP5.2_ Fokusní skupiny ORP: celkové shrnutí
WP6a8	WP6 a 8_ Dotazníkové šetření zaměřené na výkon sociální práce v přenesené působnosti na obcích III. typu a ve správních obvodech hl. m. Prahy: Analytická zpráva
WP7	WP7_ Sociální práce v přenesené působnosti na obcích III. typu z perspektivy poskytovatelů sociálních služeb

Oblast inovace	Doporučení	Odkaz na výzkumnou evidenci
2.1.1 Vymezení sociální práce v přenesené působnosti	Zpřesnění náplně práce sociálního pracovníka v přenesené působnosti v <i>Katalogu prací ve veřejných službách a správě</i> . Vymezení a rozšíření pravomocí sociálního pracovníka obce vůči dalším subjektům v ZSS: ke stanovisku sociálního pracovníka by měly povinně přihlížet další pomáhající subjekty – např. ÚP, lékařská zařízení, Policie ČR.	WP1:23 WP2: 6,15 WP3: 6-7,11,35-41,45-46,55 WP4: 41-43,45-47,52,54-55 WP5.1: 7-9 WP5.2: 7 WP6a8: 12-16,34-35,40-41,48
2.1.2 Rozšíření přenesené působnosti obecních úřadů II. typu i o § 92 d) ZSS	Rozšířit přenesenou působnost obecních úřadů II. typu v oblasti sociální práce o § 92 d) ZSS.	WP4: 28-31,51
2.1.3 Účelově vázaná dotace MPSV na výkon sociální práce v přenesené působnosti	Výše dotace by měla 100% krýt náklady této agendy, nebo alespoň výše složky dotace určené na mzdové prostředky by měla být stanovena přinejmenším pro dvouletá období.	WP4: 36-38 WP5.1: 9 WP5.2: 4 WP6a8: 30,35,41-42
2.1.4 Personální zajištění výkonu sociální práce v přenesené působnosti na obcích II. a III. typu	Prostřednictvím vhodného právně závazného dokumentu uložit obecním úřadům obcí III. a II. typu, aby vyčlenily na agendu sociální práce v přenesené působnosti přiměřený objem pracovních úvazků sociálních pracovníků OÚ. Stanovení přiměřeného objemu pracovních úvazků by se měl odvíjet od následujících parametrů zjišťovaných pro daný správní obvod obce II. nebo III. typu: rozlehlost správního obvodu z hlediska dojezdovosti, počet příjemců dávek pomoci v hmotné nouzi, počet příjemců příspěvku na péči, míra nezaměstnanosti, dostupnost sociálních služeb v SO, přítomnost specializovaného zdravotnického zařízení (zvláště psychiatrické léčebny)/vězeňského zařízení/železničního uzlu.	WP1: 21-23 WP2: 7 WP3: 16-18,34 WP4: 6-13,44-45,47 WP5.1: 9 WP5.2: 4 WP6a8: 35,41-42,48-50 WP7: 7

Oblast inovace	Doporučení	Odkaz na výzkumnou evidenci
2.1.5 Kumulované pracovní náplně sociálních pracovníků působících v přenesené působnosti	Do příslušného právně závazného dokumentu včlenit zákaz pověřovat sociálního pracovníka obce působícího v přenesené působnosti výkonem takových dalších agend, při jejichž výkonu by se mohl dostat do situace střetu zájmu. Spíše než výčet konkrétních agend se jeví jako vhodnější obecná formulace, která bude aplikována jednotlivými OÚ individualizovaně.	WP2: 21 WP3: 7 WP4: 6-13,50-51 WP5.1: 7 WP5.2: 4-5 WP6a8: 35
2.1.6 Začlenění agendy sociální práce v přenesené působnosti do struktury obecních úřadů	Nadřízené orgány by měly tajemníkům obcí II. a III. typu důrazně doporučit, aby agenda sociální práce v přenesené působnosti měla vždy vedoucího pracovníka kvalifikovaného dle ZSS pro výkon sociální práce a touto agendou se rovněž v praxi zabývající – tj. buď vedoucího samostatného oddělení, nebo vedoucího odboru, který má současně část úvazku vyčleněnu pro sociální práci v přenesené působnosti.	WP3: 6-7 WP4: 14-17,22-25,47 WP5.1: 9 WP5.2: 5
2.1.7 Vztah mezi samosprávou obcí a výkonem sociální práce v přenesené působnosti	Informační a mediální kampaní zvýšit povědomí samospráv o sociální práci v přenesené působnosti. Zavedení povinnosti, aby každý obecní úřad II. a III. stupně měl v rámci organizační struktury vnitřním předpisem písemně zpracovaná oprávnění a povinnosti sociálních pracovníků působících v přenesené působnosti vůči samosprávě obce a naopak, tato pravidla by měla být zpracována na míru dané obci.	WP1: 23 WP2: 5,14 WP3: 13-15 WP4: 18-31,39-41,44,53-54 WP5.1: 8 WP5.2: 5 WP6a8: 31-33,35,40-41 WP7: 11
2.1.8 Standardizovaný záznam sociálního pracovníka	Modifikovat stávající Standardizovaný záznam jak po obsahové stránce, po stránce jeho uživatelské obsluhy a využití dat do záznamu zapisovaných tak, aby se zvýšila jeho využitelnost v každodenní praxi sociální práce a při statistickém vykazování činnosti sociálních pracovníků. Modifikovaný nástroj a aplikaci bude třeba doplnit podrobným manuálem a školeními jeho uživatelů.	WP2: 20 WP3: 34 WP5.2: 5
2.1.9 Kontrola výkonu sociální práce v přenesené působnosti zajišťovaná krajskými úřady	Nadřízený orgán by měl společně s metodikou sociální práce krajských úřadů vytvořit jednotnou metodiku provádění kontroly výkonu sociální práce v přenesené působnosti, která by ustavila jako nedílnou součást kontrolní činnosti i metodickou supervizi.	WP1: 12 WP4: 27,30-34,53
2.2.1 Uplatňování širší škály metod sociální práce sociálními pracovníky obcí II. a III. typu	Zpracování podrobnější metodiky, manuálu nebo doporučujícího postupu, obsahující popis a výklad metod sociální práce a přístupů k práci s klientem, s uvedením příkladů dobré praxe využití jednotlivých metod a přístupů.	WP2: 4,7-10,12 WP3: 7-10,19,22-27,55-56 WP5.1: 6-7 WP5.2: 5-7,9 WP6a8: 12-18,39-40,50-51 WP7: 6-7,12
2.2.2 Monitoring potřeb a rozpoznání sociálních rizik ve správním obvodu	Zpracování podrobnější metodiky, manuálu nebo doporučujícího postupu, obsahující popis a výklad metod, technik a postupů pro rozpoznávání potřeb ve správním území obce s rozšířenou působností. Pro posílení dobré praxe v této agendě pak tuto pasívní formu odborné podpory bezprostředně propojit s nabídkou dalšího vzdělávání sociálních pracovníků obce různými formami (kurzy, skupinové konzultace, expertní konzultace), které zprostředkují znalosti a dovednosti potřebné pro monitoring potřeb a rozpoznání sociálních rizik přímo v návaznosti na potřeby praxe a charakteru daného území. Obdobně rozvíjet kompetence pracovníků potřebné pro uplatnění aktivních forem depistáže v návaznosti na terénní sociální práci.	WP5.2: 6-7 WP6a8: 21-22 WP7: 10-11

Oblast inovace	Doporučení	Odkaz na výzkumnou evidenci
2.2.3 Supervize	Zavést povinnou supervizi pro sociální pracovníky působící v přenesené působnosti alespoň 1x za 3 měsíce.	WP5.2:7 WP6a8:30 WP7: 7,12
2.2.4 Metodické vedení obcí krajským úřadem	Nadřízený orgán by měl společně s metodiky sociální práce krajských úřadů vytvořit metodické materiály konkretizující legislativní ustanovení obsažená v § 92 ZSS a v §§ 63-65a ZoPHN v rámci každodenní praxe výkonu této agendy na obcích II. a III. typu. Dále by jednotlivé KÚ měly alespoň 1x za rok systematicky zjišťovat potřeby obcí v jejich SO v oblasti metodické podpory a dalšího vzdělávání a tyto zjištěné potřeby zohledňovat v rámci své metodické činnosti.	WP1:13-17 WP3:52 WP4:35-36,52-53 WP5.1:5,7 WP5.2:8 WP6a8:30,40
2.3.1 Metody spolupráce s dalšími subjekty při individuální sociální práci a vymezení kompetencí/pravomocí	Zpracování podrobnější metodiky, manuálu nebo doporučujícího postupu, obsahující popis a výklad takových přístupů v práci s klienty, které napomáhají řešit nepříznivou situaci komplexně, pracovat s osobami které tvoří jejich přirozenou sociální síť a vytvářejí prostor pro participaci relevantních subjektů – včetně klientů nebo jejich zákonných zástupců - na dohodě o rozsahu a obsahu vhodné intervence (případové konference, síťování služeb, case management apod.). Nabídka vzdělávání směřující k rozvoji znalostí a dovedností pro uplatnění těchto přístupů a metod v praxi sociální práce. Jednoznačné určení kompetencí/pravomocí pracovníků při výkonu sociální práce v přenesené působnosti při sdílení informací a poznatků o osobě klienta, tzn. úprava příslušných částí (§ 92) zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a příslušných ustanovení zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi.	WP1:16-17 WP2: 13,16-17 WP3:19,28-54 WP4:52-54 WP5.2:8 WP6a8:12-13,18-19, 30,35,39-41,43,51-52 WP7: 6-9
2.3.2 Sociální práce v přenesené působnosti a plánování rozvoje sociálních služeb	Zpracování podrobnější metodiky, manuálu nebo doporučeného postupu zaměřeného na význam a přínos propojení výkonu sociální práce v přenesené a samostatné působnosti. Vytvoření vzdělávacího modulu zaměřeného na rozvoj znalostí a dovedností zaměřených na zpracování podnětů, zkušeností a informací, se kterými se sociální pracovník seznamuje při výkonu své činnosti, a jejich efektivní využití jako podpůrných argumentů pro koncipování sítě pomoci a podpory na místní úrovni. Konkretizace činnosti sociálního pracovníka ve smyslu vyjasnění role sociální práce při plánování sociálních služeb a zpracování koncepce rozvoje místní sítě poskytovatelů pomoci a podpory. Doporučujeme zvážit zpřesnění ustanovení § 92 písmene d) zákona č. 108/2006 Sb. a analogicky pro KÚ i ustanovení § 93 písmene c) zákona č. 108/2006 Sb.; případně zpřesnění náplně práce sociálního pracovníka v oblasti koordinace plánování sociálních služeb v Katalogu prací.	WP1:16,19 WP2: 4,7,9,13-14 WP4: 39 WP5.1:6 WP5.2:8-9 WP6a8:12-13,28-29,30,41, 44-46,49,52-53 WP7: 6-9

Literatura použitá v průběhu řešení projektu

BAREŠ, P., PRŮŠA, L. 2016. Dostupnost služeb sociální péče v SO ORP v Jihočeském kraji. *FÓRUM sociální politiky*. Roč. 10, č. 1, s. 11-17.

VESELÝ, A., NEKOLA, M. (eds.). 2007. *Analýza a tvorba veřejných politik. Přístupy, metody, praxe*. Praha: Slon, 2007

HARDINA, D. 2002. *Analytical Skills fo Community Organization Practice*. New York: Columbia University Press.

HAVLÍKOVÁ, J., HUBÍKOVÁ, O. 2015. *Role sociální práce a uplatňování situačního přístupu v rámci řízení o PnP*. Praha: VÚPSV, v. v. i.

HAVLÍKOVÁ, J., HUBÍKOVÁ, O., KUBALČÍKOVÁ, K., MUSIL, L. 2013. Typy pojetí sociální pomoci poskytované příjemcům DPvHN pracovníky ÚP ČR po sociální reformě: tři případové studie. *FÓRUM sociální politiky*, roč. 7, č. 6, s. 2-9.

HENDRYCH, D. *Správní právo: obecná část*. 7. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. Právnické učebnice. ISBN 9788074000492.

HOLEC, ZUSKA a kol. PRÁVNÍ ANALÝZA II. Rozbor právního systému České republiky v oblasti sociálních služeb a jejich financování ve vztahu k právu Společenství v oblasti sociálních služeb v obecném zájmu. 2011[online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 22. 4. 2016].

Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/11572/Pravni_analyza_II.pdf

HORÁK, P. 2007. *Změna cílů státních sociálních programů v průběhu jejich implementace street-level byrokraty*. Disertační práce. Brno: FSS MU. KODYMOVÁ, P., SUDA, R. 2013. Obce jako výzva pro praxi sociální práce. *Fórum sociální práce*, č. 1 (2013), s. 111-115

KUBALČÍKOVÁ, K. 2013. Obce a jejich participace při poskytování péče o seniory se sníženou soběstačností. Aktivní hráč nebo přihlížející? *Sociální práce/Sociální práca*. Roč. 13, č.4, s. 54-65

MATOUŠEK, O. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Praha: Portál, 2007. ISBN 9788073673109

MUSIL, L. 2012. Jak překonávat obtíže při zprostředkování souběžné pomoci pro klienta. *Sociální práce/Sociální práca*. Roč. 12, č. 1, s. 52-76.

MUSIL, L., BAREŠ, P., HAVLÍKOVÁ, J. (Eds.) 2011. *Výkon profese sociální práce v systémech sociální ochrany*. Závěrečná zpráva z řešení projektu HC186/10

MUSIL, L., HUBÍKOVÁ, O., HAVLÍKOVÁ, J., KUBALČÍKOVÁ, K. 2013. *Raná fáze implementace reformy v rámci agendy dávek pomoci v HN*. Praha: VÚPSV, v. v. i.

PRŮCHA, P. *Správní právo: obecná část*. 8., dopl. a aktualiz. vyd., (V nakl. Doplněk 3.). Brno: Doplněk, 2012. ISBN 9788072392810.

PRŮŠA, L., BAREŠ, P., LANGHAMROVÁ, J. 2016. *Stěžejní východiska pro tvorbu dlouhodobé strategie rozvoje sociálních služeb na území města Písku jako obce s rozšířenou působností do r. 2030*. Praha: VÚPSV, v. v. i.

RICCUCCI, N. M. 2005. *How Management Matters. Street-level Bureaucrats and Welfare Reform*. Washington: Georgetown University Press

RUBIN, A., BABBIE, E. R. (2009). *Essential research methods for social work*. Brooks: Cole Pub Co.

Sociální a zdravotní služby v obcích s rozšířenou působností (ORP). červen 2015. Závěrečná zpráva z výzkumu pro Diakonii ČCE. Institut důstojného stárnutí / STEM/MARK, a.s.
online dostupné z <http://www.dustojnestarnuti.cz/res/data/011/001324.pdf>

VEDRAL, Josef. *Zákon o obcích (obecní zřízení): komentář*. Praha: C.H. Beck, 2008. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788071795971.

ZAJACOVÁ, M., FALTYSOVÁ, A. 2016. Minimální standardy v rozsahu sociální práce ve veřejné správě. *Listy sociální práce*, číslo 5 – jaro 2016, s.12.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 4 Ads 134/2014-29 ze dne 30. října 2014

zákon č. 255/2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád), ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 129/2000 Sb., zákon o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 128/2000 Sb., zákon o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní

rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů

Doporučený postup č. 1/2012, K realizaci činností sociální práce na obecních úřadech typu II., typu III., újezdních a krajských úřadech podle ustanovení § 92, § 93, § 93a zákona o sociálních službách, podle ustanovení § 7, § 63, § 64 a § 65 zákona o pomoci v hmotné nouzi a podle ustanovení § 4a zákona o úřadu práce České republiky a prováděcí vyhlášky č. 424/2011 sb., ze dne 4. 7. 2012[online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 22. 4. 2016].

Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/21383/postup_1-2012.pdf

Doporučený postup č. 2/2014, Problematika neregistrovaných sociálních služeb a stíhání správního deliktu poskytování sociálních služeb bez oprávnění k jejich poskytování (§ 107 odst. 1 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů) – zaměřeno na pobytové služby sociální péče, pro potřebu krajských úřadů a dalších spolupracujících subjektů, ze dne 15. 12. 2014 [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí [22. 4. 2016].

Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/20037/postup_2_2014.pdf